

ישראל בפרך: וימררו את חייהם
 בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל
 עבדה בשדה את כל עבדתם אשר
 עבדו בהם בפרך: ויאמר מלך
 מצרים למילדת העברית אשר שם

בני ישראל בקשיו: ויאמררו ית
 חייהו בפלקנא קשיא בטינא
 ובקבניו ובכר פלקנא בחקלא ית
 כר פלקנהו דאפקחו בהו
 בקשיו: ויאמר מלךא דמצרים
 לחיתא יהודיתא דשום חרא

לקט בהיר

רשי

פשוט, ומדרשו מלשון קוך ודדרה, ופירש"י נסוטה היה
 דומה להם כאלו עיניהם וגופם מלאים קוצים נראותם את
 ישראל פרים ורעים, והענין היינו הן, אלא שלפי זה אינו
 חקר כלום (רא"ם): (כא) פי' לא שהם ילדו את הנשים,
 אלא עשו את הנשים להיות יולדות, לכן נקראו החיות

כקוליס היו צעיניהם: (יג) בפרך. בעבודה קשה
 (אונק) המפרכת את הגוף ומשברתו (כ"ר - סוטה י"א):
 (עו) למילדות. הוא לשון מולידות^(כ"א), אלא שיש
 לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר

פעמים מילדות ופעמים מולדות, שפירוש שני החיבות שים לגמרי, אלא שאם יש דגוש בלחם מלוחיות השורש נקרא לשון
 כבד (לפי שהדגוש הוא במקום הכפל וכבד ללשון למנטא אומו), ומציא ראיות שאין חילוק בין כבד לקל, אבל הראיות שהביא

אור החיים

יד. וימררו את וגו'. אומרו בעבודה קשה^(כ"א)
 פי' בעבודה שהיא קשה מלד
 עלמה אפי' צמועט ממנה והוא עבודה חומר
 ולבנים ועבודת שדכ^(כ"ב). ואומרו את כל עבודתם
 וגו'^(כ"ג) כי לא חלמו שהרפו ידם מהם משיעור
 הצנין שקצבו להם מקודם אלא שקצבו עבודה
 ראשונה במקומה עומדת והוסיפו להם כמו
 שחלמו שאחר ששמו עליהם כך וכך שיצנו בכל יום
 אחר שיביה החומר והלבנים מוכנים לפניהם
 הוסיפו עליהם לעשות הכנה החומר והלבנים וכל
 עבודת הכנה הצנין ולא הקילו מלד זה שיעור
 עבודה ראשונה אשר עבדו בהם בפרך אלא אתה
 עמה^(כ"ד), וזה מהתחכמות פן ירצה, ואף על פי כן
 לא הועילו להמעיטם כי נתרבו בני ישראל והספיקו
 לדבר זה, ואשר על כן יואמר מלך מצרים וגו'
 להמית הזכרים:

האמור צענין אמר לשון רבים דכתיב וישמו וכאשר
 יענו וגו' ויעבדו וימררו כי לא המלך לבדו עושה
 אלא הוא ועמו, דבר זה עשאו המלך לבדו כדי
 שיהיה הדבר צמוד שלא ירגישו העבריות להסחור
 הריוגם ושלא ירחיקו המילדות מילד אחס כאשר
 אבאר בסמוך:

למילדות העבריות וגו'. לריך לדעת מה אמר
 להם באמירה זו^(כ"ה). ואולי כי
 האמירה היא שקרא ואמר העבריות אשר שם
 האחת וגו'^(כ"ו) כי להיות שבאו לפניו הרבה ולא היה
 מכיר אלו המילדות לזה קרא בשמותם ליחד להם
 הדיבור ללד שהיו גדולות של כל המילדות ורצה
 להעיל הדבר עליהן כי כן דרך השררה. עוד יראה
 שהוא עשה אותן גדולות ושרות צקריאה זו על כל
 המילדות ואשר על כן פרט את שמותיהן, ולזה חזר
 לומר פעם אחרת ויאמר בילדן וגו' פי' שהצווי לא
 לשחיתן לבד אלא לכל המילדות אלא שאלו יהיו

אור בהיר

מור) וכבר אמר ויעבדו וגו' בפרך. (מור) שעבודות אלו קשות יותר מהצנין. (מור) מה נאל לרבות עוד בה. (מור) זה פירוש
 חיבת את כל וגו'. פירוש חוץ מכל עבודתם שהיה עד עתה בפרך חוץ מזה וימררו וגו' בחומר וגו'. (מור) הלא על מאמר בילדן
 את וגו' אמר ויאמר פעם ב'. (מור) פירוש שמת פרעה שיש בין המילדות ב' נשים משונות וגדולות מכולן וידע ששמותיהן שפרה
 ופייעה, אבל לא היה מכיר אותן, על כן קרא בקול בנוטה זה מילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם וגו', ולא נאל לפניו ויאמר להן
 בילדן וגו'. (ג) פירוש ידע אותן ולא קרא להן לנאל לפניו כמו בדרך הא', אלא בחוץ דבריו הזכיר שמותן, וזה מעלה וכבוד וחנופה

שפרה ושום תניתא
 טז ואמר כר תהוון מוקין
 יהודיתא ותהוון על סתבר

רשי
 ומדבר, כך מוליד ומילד: שפ
 שמשפרת את הולד^(כ"ז) (כס - טז)
 שפועה ומדברת והוג
 המפייסות תימוק הצוכה (כ)
 כמו (ישע"י ח"ב ב"ח) כילדה לפני
 צהולידק^(כ"ח): על האבנים.
 ובמקום אחר קראו משבר (י)
 יח ב') עושה מלאכה על האב
 יולר חרס: אם בן הוא וגו'
 על הזכרים^(כ"ט) שאמרו* לו א
 שינו טעמאות * שראו

צגמ' כלה וממותה - מדרש"א
 כבר נפרש שב' חיצות אלו שוין
 סוטה: מה יולר זה יך מאחן ויר
 גבי יולר כלי חרס אננים ואשה ו
 בגזירתו, שאם רק בשביל המעטה
 עליהם שרות. עוד ירמו
 ורוממות על דרך את ה'
 (דברים כ"ז) והכוונה בזה
 זה גרם להם פרעה מ
 המילדות^(כ"י) ועלו צמעלה כו
 ויעט אלהים וגו' ויעט להג
 לויח צחי מלכות (סוטה)
 מ. ויאמר וגו' וראית
 לאיזה ענין
 לומר אלא חס בן וגו', ומכ
 שאלמו (סוטה י"א): סימן
 בת פניח למעלה לא ידער
 אלו^(כ"ב). עוד לריך לדעת טע

אניאן פתיאצוה גר באקיע. מאלו מס'ווג נכס יאנוג באאוג

שָׁפָרָה וְשֵׁם תַּנְיָתָא פּוּעָה: שָׁפָרָה וְשֵׁם תַּנְיָתָא פּוּעָה:
 טו וְאָמַר כִּד תַּהוֹן מוֹדָן יֵת וְהוֹדִיָּתָא וְתַחֲזוּן עַל מַתְבָּרָא אִם
 הָאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם תַּנְיָתָא פּוּעָה:
 טז וַיֹּאמֶר בִּילְדָכֶן אֶת־הַעֲבָרִיּוֹת
 וַרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֵּן הוּא:
 →

לקט בדור

רש"י

ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. (זו) יוכבד על שם שמשפרת את הולד^(כ) (סג - סז): פועה. זו מרים (על שם) שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הצובה (כס): פועה. לשון לעקה, כמו (ישעי' מ"ב י"ד) כיוולדה אפעה: (עז) בילדכן. כמו בהולידכן^(כ"ג): על האבנים. מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קראו משצר (יבסי' ל"ז ב'), וכמוהו (ירמי' י"ח ג') עושה מלאכה על האבנים, מושב כלי אומנות יולד חרס: אם בן הוא וגו'. לא היה מקפיד אלא על הזכרים^(כ"ד) שאמרו* לו אלעגנינו שעתיד להולד
 שנינו נסתחת * שראו
 גמ' כלה וחמותה - מהרש"א, גם משמע שהשנית טפלה לראשונה, על כרחך שהן אשה ובתה הידועות (ג"א): (כג) כבר נתפרש שב' חיות אלו שייס בפירושו, שהם פועל יולא שלא הן היולדות אלא עשו ועזבו לנשים להיות יולדות. ובגמ' סוטה: מה יולד זה ירך מכאן וירך מכאן וסדן באמצע אף אשה וכו' ופי' רש"י להכי קרי ליה למשבר של אשה אבנים כדכתיב גבי יולד כלי חרס אבנים ואשה נמי ליוולד דמיא עכ"ל: (כד) פי' חוץ ממה שהיה רוצה להמעיטם לריך לומר טעם אחר בגזירתו, שאם רק בשביל המעטה, יותר היה לו לגזור על הנקבות, שהאשה מוגבלת במנין הלידה, משא"כ הזכר שאחד מעבר

אור החיים

עליהם שרות. עוד ירמוז הכתוב לשון גדולה ורוממות על דרך אה כ' האמרת וה' האמירך (דברים כ"ו) והכוונה בזה להגיד שבאמצעות ענין זה גרם להם פרעה מעלה והחרומות לב' המילדות^(כ"ה) ועלו במעלה כאמור בסמוך (פסוק כ') וייטב אלהים וגו' ויעש להם בתים בחי כהונה בחי לוייה בחי מלכות (סוטה י"א): בחי נביאות:
טז. ויאמר וגו' וראיתן על וגו'. לריך לדעת
 לאיזה ענין ראייה זו ולא היה לו לומר אלא אם בן וגו', ומה גם לדברי רבותינו ז"ל שאמרו (סוטה י"א): סימן מסר להן בן פניו למטה בת פניה למעלה לא ידעתי למה הולך לסימנים אלו^(כ"ו). עוד לריך לדעת טעמו למה לא גזר על הכל,

אור בדור

כשהלך מזכיר שם היחיד בין הרבים. (נא) ופירושו ויאמר מלך מצרים הגדיל מלך מצרים. (נג) וכי אין חילוק אחר בין זכר לנקבה. (ג) ולא אמר תמיתן אותו.

← וְהִמְתֵּן אֶתְּךָ וְאֶסְפֹּת הוּא וְחִיָּה: י וְתִירָאן הַמִּילְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיךָ מִלְּךָ מִצְרַיִם ← וְתַחֲיִין אֶת־הַיְלָדִים: שני ה' וַיִּקְרָא מִלְּךָ

כר הוא תקפלין יתיה ואם ברקא היא ותקמנה: י ודחיקא תיקא מן קדם י' וקא עברא בקא דמליד עמהן מקרא דמצרים וקמא ית בגיאי: י' וקרא מקרא

דמצרים תיקא ואם דין עברתין ית פה וקמיתין ית בגיאי:

לקט בדיר

רשי"י

כמה נקבות כמה פעמים, ועוד הנשים חין ראיות לעבודה כמו האנשים (רא"ם): (כה) פי' הגם שמינת מיה הוא לשון עבר, הוא"ו שנראשה מהפכה לעמיד כמשפטה (רא"ם), ואל מטעה לומר שהוא וא"ו המוסף, והוא הנאי נוסף אם נת הוא ואם היא חיה, ומסר הגזירה, כמו לכן כל הורג קין, שהגזירה נשאר בכה, לא כן הוא (לבדש), עוד אשמעינן רשי"י בזה, כי מינת וחיה יוכל להאמר גם על הזכר, "חיה" רק על פי רוב נפל ממנו אות הה"א ונשאר "וחי", ואכל וחי לעולם, לזה אשמעינן רשי"י שאין נפל ממנו ה"א השורש וה"א זו שימוש היא לשון נקבה (ב"ב): (כו) פי' לא רק שלא עשו כאשר דבר אליהן להרוג את הילדים, אלא גם ותחיון פי' היו מחיון אותם בזמן, דאל"כ מיותר הוא, שאם לא עשו הרי נשארים בחיים. אבל לא כן הוא ברשי"י גמ', וז"ל:

אור החיים

על האנשים קודם שינא לעולם אם בן הוא, ומנין ידעו לזה אמרו ז"ל סימן מסר להן, ולזה אמר והמיתן בחום' וא"ו כי מלזה ראשונה לזה אותן להבחין לדעת אם בן הוא קודם שינא לעולם ויתן קולו, והב' והמיתן אותו בלאתו מבטן אמו. ואומרו ואם נת היא וגו' נחכוון גם כן בזה כדי שבאמלעות ענין זה לא ירגישו בדבר הנשים היולדות כשיראו שלפעמים ולדוחיכן מתקיימין לא יחשדו במילדות והם לא יבחינו כי הורגות הזכרים ולא הנקבות. ואולי שז"כ עליהן לבל יודיעו הזכר אלא יאמרו שהנולד נולד מת שבאמלעות כן יסתר החשד, וזכה נתישבזו כל הדקדוקים. והנה עלה חכמה יעץ פרעה בדבר זה"י לבל יוכלו עלות מהארץ, והוא כי באמלעות שיהרגו כל זכר ויתרבו הנשים והן האשה טב למיחז ען זו ויתחברו נשי ישראל עם המצריים ויתחברו בהם ומעתה חין

אור בדיר

בד' פירוש דבר זה הוא גם כן מגזירתו שזיהרו שלא ימותו הננות. (גה) שאם ירגישו הגם שלא ידעו שהמילדות הרגו אותם יאמרו למה רק הננים נולדו מחים, הלא דבר הוא, וסוף כל סוף יודע להן. (גו) שלכאורה אם כל כוונתו בזה שהחיה הננות כדי להסתיר הדבר, אם כן היה לו ענה טובה יותר מזה, והוא להרוג כל ילד השני באין חילוק בן או בת, שזה גם כן ימנעו ויהיה הדבר נהסתר יותר. (גז) פירוש בשלמא על המדות ההטבה שייך לומר שעשו מחמת יראת אלקים, אבל על מניעת הרציחה אמתה, וכי יראת

פעלחס"י, כגון (כי י"ט) עבר) כמו ויאמרו לזכר מ"ד כ"ה, לשון דברחס' י יג י"ט) ותחללנה אותי י

ולא המיתו, אלא יהיה די פירושה: שהוא לא ידע מ להחיות, ולמה הלכו בכלל, ובמבטאותם ואין ניכרים שפרעה דיבר אל המילדות בלשון ארמי, לזה הביא הכ מסיו, דברו, אמרו, קללו, נריך להיות שלשון "עברי" הוא מלשון עבר, אלא כוון (רא"ם): (כח) מביא ל

מקודם לא נתנו דעו ומזון, ואחר שז"כ להו אם ימות א' מהנולד להוליא עלמן מהחש שימות מיתח עלמו כ רמו בתיבת את האלי חשד בני אדם להיות אומרו כאשר דיבר י ולא דומה לו. או יר הוא כשיגזור מלך דבו דבר מלך חזק ואימה ובאורך הימים אמו הודיע הכחוז כי ה' סמוך לגזירה, והוא

אלקים נריך לדבר שלא לה ומרים קיימו חם ושלום גו

רַמְצָרִים קָחֶתָּא וְאָמַר קָהוּן מָה
 דִּין עֲבָדְתִּין יְתָּ פִתְגָמָא הָרִין
 וְקִימְתִין יְתָּ בְּנִיָּא: יֵט וְאָמְרָא
 מְצָרִים לְמִילָדָת וַיֹּאמֶר לְהֵן מְדוּעַ
 עֲשִׂיתָן הַדְּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת־
 הַיְלָדִים: יֵט וַתֹּאמְרָן הַמִּילָדָת אֶל־

רש"י

לקט בהיר

פעלתם יי, כגון (בי"ט) ותאמרנה איש מזרי, (לשון עבר) כמו ויאמרו לזכרים יי, ותדברנה צפיתם (ירמ' מ"ד כ"ה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן (יש' י"ג י"ט) ותחללנה אחיה אל עמי, (לשון עבר) חללחם, ולא המיתו, אלא יהיה די בלא המיתו, כלומר כמה שאמר ולא עשו (רא"ם), וכן הוא צפירוש צ"ר. ושאלת פרעה הכי פירושא: שהוא לא ידע מה שהיו מספקות מים ומוזן, אלא טען שאם לא המיתו היה להן לכל הפחות שלא לעזור להן להחיות, ולמה הלכו בכלל, לזה אמרו שחיות הגה ואינן צריכות לנו (ב"ב): (כז) פי' אין חילוק ביניהם ושויס הם בגוריתם ובמנעאותם ואין ניכרים אלא לפי הענין, שהראשון הוא נסתר שהכחוש מספר לנו שהמילדות החיו הילדים, והשני נוכח שפרעה דיבר אל המילדות למה הייתן מחייס את הילדים, ומביא ראיות מתיבות כיוצא בו, וזה דוקא בלשון עברי, לא כן בלשון ארמי, לזה הביא התרגום להראות החילוק. ודע שכלל זה שאמרנו אינו אלא בלשון עמיד, אבל בלשון עבר הנסתר הוא מסיב, דברה, אמרה, קללה, והנוכח בהן חייסן, דברתן, אמרתן, חללתן, ומכאן זה יש שגורסין כאן צ"ר במקום שלשון "עבר" נריך להיות שלשון "עברי", אבל לא הועילו כלום, שהלא רש"י בעצמו אמר לשון "פעלו" ולשון "פעלתם", הרי שהמדובר הוא מלשון עבר, אלא כונת רבינו הוא לשון עבר כמו אלו שנאמת הם כולם לשון עמיד אלא הוא"ו שנראשם מהפך לעבר (רא"ם): (כח) מביא לשון הזכרים לדוגמא שהוא לשון נסתר, כי אצל הזכרים ניכר החילוק, הנסתר בהם ויאמרו, וידברה,

אור החיים

מקודם לא נהנו דעתם על מלואו זו לספק מים ומזון, ואחר שזיה להם פרעה חששו שיכיו נחשדים אם ימותו אי' מהנולדים יי) שהם הרגובו יי), לזה להוציא עצמן מהחשד השתדלו להחיות אפי' מי שימות מיהת עצמו מחסרון הסיפוק, ואולי כי זה רמז בחיבת את האלהים יי) לרבות יציאת ידי חובת חשד בני אדם להיות נקיים מה' ומישראל, וטעם אומרנו כאשר דיבר כ"ק (דימוי יי) לומר לא הוא ולא דומה לו. או ירצה לומר להיות כי מן הדרך הוא כשיגזור מלך דבר על כל פנים בתחילת הגזירה דבר מלך חזק ואימת מלך רועשת לכל עזור עליה ובאורך הימים אחר הגזירה היא רופפת, ולזה הודיע הכהוב כי הצדקניות הללו צטלו גזירת מלך סמוך לגזירה, והוא אומרנו ולא עשו ואימתי כאשר

דיבר כמו שאמר כי צעה שינאו משם והיו מילדות לעבריות לא עשו וגו' ואדרבה ספקו מזון לאין נכון וצטלו דבריו סמוך לגזירה, ושיעור כאשר דבר כשיעור (בראשית כ"ז ל') כאשר כלה ינחק לברך: **יח. מדוע** וגו' ותחיין וגו'. נריך לדעת מה הוא המעשה שעשו שעליו הוא אומר מדוע עשיתן, ואם שלא המיתו את הילדים זה יקרא שלילת המעשה והיה נריך לומר מדוע לא עשיתן. עוד נריך לדעת אומרנו ותחיין, ואם על סיפוק המזון לילדים הוא אומר יי) כמו שפירשנו באומרנו ותיראן המילדות וגו' ותחיין וגו' אם לזה נחכוון מה מענה בלשון המילדות על זה והרי הן מורדות במלך, ואולי כי לא ידע פרעה צפירוש שהיו מספקות מזון לילדים כי מן הסתם לא יעשו כן

אור בהיר

אלקים נריך לדבר שלא להרוג אלפים ורבות ילדים. (גה) צרעו. (גב) מאחר ששמעו מאחורי הפרגוד הגזירה יאמרו שיוכדו ומרים קיימו חם ושלום גזירת פרעה. (ה) את ריבוי הוא. (הא) ולא אמר ולא עשו אשר דיבר. (הב) ונחודע לפרעה סוד

צרתא
 חיתא
 פמא
 זצרים
 מקבא
 : (כה)
 (מים)
 ויימא,
 רבות
 ולשון
 החיבה
 ו ה"א
 'לא גס
 ' ו"ל:
 גס
 פשות
 אמרו
 בהם
 ועל
 ה היו
 קומה
 למה
 ורז"ל
 ולריך
 ואולי
 סיבת
 וניעת
 ולא
 ה כי
 יאמרו
 הסתיר
 הסתמ
 ירצה

פְּרַעַה כִּי לֹא בְנֵי־אִשִּׁים הַמְצַרִּית הָעֵבֶרִית כִּי־חַיֹּת הָיָה בְּטָרֶם תָּבוֹא

חִתָּא קְפַרְעָה אַרִי קָא בְנֵי־אִשִּׁי
מְצַרִּיתָא יְהוּדִיתָא אַרִי חֲבִימָן

אנון עד קָא עלת
ויִדְרָן: כ ואוטיב יי

לקט בהיר

רש"י

כמו ותחללו לזכרים: (יט) כי חיות הגה. בקיאות
כמילדות* תרגום מילדות חיותא^ט, ורבותינו דרשו
(ש"ר - סוטה י"ח.) הרי הן משולות לחיות השדה שאין
לריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה
(ברא' מט ט"ז), זאב יערק (שם כ"ז), צכור שורו (דבר' י"ג
י"ז), אילב שלוחה, (בראשית מט כ"ה) ומי שלא נכתב בו
שינוי נוסחאות - במילות.

ויחללו, והנוכה צהם ופאמרו, ופדנרו, ופחללו, וכל זה לשון
עמיד אלא שהוא"י הפכו לעבר וכנ"ל: בט) וזה פשוטו,
וכמו שרגיל הכתוב לדבר לשון ארמית, אלא שהוסיף רש"י
שהכוונה בקיאות כמילדות, לפי שמילדת נקרא אותה
שאומנתה בןך ומיוחדת לילך לעזור לגשי העיר (בא"י),
ובגמ' הקשו אטו מיה מי לא נריכה מיה אחרימא לאולידה,
לכן דרשו מה שדרשו, גם בזה הוא לשון עברי, ואין צריך
להוסיף "בקיאות" כחיות, ולפי פשוטו צריך ליישב קושיית הגמ'
שכשהאשה כורעת לילד קוראה לתנחתה או שכנתה ואין
לריכות לנו (מ"ל), עוד יש לומר שמאחר שבקיאות קראו למילדות ממש
בשעת הלידה לא קודם ולא אין אנו יכולין להרוג,

אור החיים

כמלריות העבריות^ט) או העבריות לא כמלריות.
עוד צריך לדעת מה מענה צפיהם על סיפוק
המזון, ורואני כי קבל פרעה חשובתס^ט). עוד קשה
אומרו וילדו שהיה צריך לומר יולדות. אכן כוונת
הכתוב הוא שהשיבוהו שלא יקח שיעור לעבריות
מהמיוחדות שבמלריות^ט) כי כולן חכמות מכל
המלריות, והוא אומרו כי חיות הנכ ומילדות זו לזו
או אינם לריכין מילדת. ואולי שרמזו כי הנשים של
בני ישראל היו צהם צ' לימודיות צההשכלה הא'
היותן מעיקרם עבריות, והצ' שהן עתה מלריות
וצחמלעות זה נחכמו צ' מיני השכלה, וזה הוא
שיעור הכתוב כי לא כנשים הרגילות צנמלא הם
אלו שהם מלריות עבריות, וצזה לא תהיה הוכחת
הסתירה לא מעבריות^ט) ולא ממלריות כי אלו יש
צהם צ' הדרגות והבן. ואומרו צטרס וגו'^ט) נחכונו
להשיב אם יאמר ולמה לא יהיו הם מילדות אותם
בעל כרחן לז' שהם הממונות מהמלך ואמרו צטרס
וגו' פי' כי אנו מתחמין לז' אללם קודם שיגיע

צפני המלריות ולבני ישראל אין לחשוד צהם
דלעורין כאומרם ז"ל (ויק"ר ל"ז) צפסוק ושאלה
אשה וגו' כי י"צ חדשים היה ציניהם דבר זה ולא
גילה אדם מעולם, אלא שהמלריות הגידו לו שהיו
המילדות מספקות מים ומזון לבית הנשים חיות,
ודבר זה יכולין הגוים השכנים להכיר צדבר
כשחכמים המילדת עמה דברי סיפוק וידעו גם כן
כי הנשים החיות היו צניהם זכרים, לזה אמר
פרעה מדוע עשיתן את הדבר הזה פי' סיפוק מים
ומזון שהוא מעשה הנגלה, והן אמר אם לא היו
מחיים הילדים הייתי תולה כי לבנות אחם
מספקים^ט) אלא כיון שהסיפוק הוא למקום
הילדים והילדים הנם צחיים זה לך האות כי להם
אחם מספקים, והוא אומרו ותחיון את הילדים,
ואין זה אלא מעיון שכלי כזכר, כי הידוע לו
צבירור אינו אלא מעשה הסיפוק לבית היולדות^ט):
יט. כי לא כנשים וגו'. צריך לדעת למה האריך
כל כך לשון^ט) , ולא הספיק לומר לא

אור בהיר

זה ועליו הוא שאל. (ג) שחשבתם שמהיה הנולד יקנה הבאחם מתנות כדי להסיר החשד מאחכם. (ד) אצל יש עוד מקום
למלות שמשום קירוב לבנות היו מביאים המזון, וכמו שאמרו צחמלא שלהן כדלהבן, שאינו מן המוסר להשיב המוצא. (ה) פירוש
כל הכתוב מיותר, והיה די לומר צטרס צבא עליהם המילדת וילדו, שזה עיקר צחמלא שלהן שלא היו שם בשעת לידה כדי להרוג
הבנים. (ו) זה קושיא צפני ענמה, פירוש לו יהיה שצריכין לחלק בין העבריות למלריות, עם כל זאת חיצת הנשים מיותר. (ז)
שפטר אותן. (ח) זה פירוש חיצת נשים. (ט) פירוש הנם שילך פרעה לעבר הנהר ויראה שהנשים ההם אינם חיות, אין
רואה. (י) פירוש ואם כן כבר נתנו צחמלא למעשיהן שאינם לריכין מילדות, ולמה זה עוד לומר צטרס וגו'.

הרי הכתוב כללן (ויז
לציאה^ט) (יהי י"ט ב):
חלוק צחיצה שיסודר
צראשה כשהיא צאה
היו"ד צלירי שהוא
למילדות, וירצ צבת י
וכן (דכ"ב י"ז ב) ויגן
השארית, ויפן זנב ר'
זו לזו, כל אלו לשון ה
בלשון ויפצל, הוא נ'
כ) וייעב צעיניו, לש
העם, ויגל יהודה י
כה וכה (ב' י"ט), ה
ויקל, וישב, ויקד, ו
שהרי היו"ד יסוד
אות שלישי צו: ו
שינוי נוסחאות - כסון ויפצל ה

זמן הלידה כפי חז
אנו מולאים אותם
מתחכמות להרחי
צדצר, וכל זה נכלל
זו פרתה לה מעז
מים ומזון היה לר
לילד אותם וכל
אדרצה כשורה וכ
של היולדות ולא
וימלאו מקום לק
ואחר שהיו מביא
והיו מולאים כי
המוצא, וצזה סכ
שצדקו דברי הול
י) ופירוש הכתוב

אָנּוּן עַד קָא עֵלַת קְוֹתְהוֹן חִתָּא וַיִּלְדוּן בְּ וְאוֹמְרִיב יִי קְחִיתָא וְסָנִי
 אֱלֹהֵן הַמִּילְדַת וַיִּלְדוּן בְּ וַיִּיטֵב אֱלֹהִים
 לַמִּילְדַת וַיִּרְבֵּ הָעַם וַיַּעֲצְמוּ מְאֹד:

רש"י

הרי הכתוב כללן. (ויברך אותם ועוד כתיב) מה אמך
 לביאה' (יח"ט י"ג ב'): (כ) וייטב. העיב להנ"ל, חה
 חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה ו"ו ו"ד
 בראשה כשהיא באה לדבר בלשון* ויפעיל הוא נקוד
 הו"ו ציר"י שהוא קמ"ץ קטן, כגון וַיִּטֵּב אֱלֹהִים
 למילדות, וַיִּרְבֵּ בַת יְהוּדָה (יח"ט ב' ה'), הרבה תאניה,
 וכן (דכ"ג ל"ו ב') וַיִּגַּל הַשְּׂאֵרִית דְּנַחֲרָדָן, הגלה את
 השארית, וַיִּקַּן זַבְדִּי חַל זַבְדִּי (ש"פ ע"ו ד'), הפנה הזכות
 זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר
 בלשון וַיִּפְעַל, הוא נקוד* הו"ו בחירוי"ק, כגון (ויק"י
 כ') וַיִּיטֵב צִיטוּי, לשון הוטב, וכן וַיִּרְבֵּ הָעַם, נחצה
 העם, וַיִּגַּל יְהוּדָה (מ"ב כ"ב כ"ה) הגלה* יהודה, וַיִּקַּן
 כה וכב (ב' י"ג), הפנה* לכאן ולכאן, ואל תשיבני
 וַיִּלְךְ, וַיִּשָּׁב, וַיִּרְדֵּ, וַיִּגַּל, לפי שאין מגזרתן של אלו,
 שהרי הו"ו יסוד בן, ירד, יאל, ישב, ילך,* יו"ו
 אות שלישית בו: וייטב אלהים למילדת. מהו

שינוי נוסחאות • לשון ויפעיל הוא נקוד • נקוד • גלה • מה • הלך היא

לקט בהיר

זה שאמר הכתוב בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו
 (ד"ד): (ל) ופי' יונ"ע כנישתא דישאל הגמלת לאם
 האריות, ובשמות רבה הביאו השבטים כסדר תולדותם,
 יהודה, דן, נפתלי, יששכר, יוסף, בנימין, ורבינו מסדרן,
 אריה, זאב, שור, אילה, אפשר לפי שהוא דרך גזירתם
 (ב"ב): (לא) פי' לא שנעשה בעצמו טוב, אלא פועל יוצא
 שעשה להן טובה, וכן וַיִּרְבֵּ לא שנעלמו נתרבה אלא הקב"ה
 הרבה, וכן וַיִּגַּל לא נחוראדן הלך בגולה אלא הגלה, וכן וַיִּקַּן
 לא שמשון פנה את עצמו אלא הפנה הזכות, ומה שאמר
 חגיגה שיסודה ב' אותיות, לאו דוקא, שהרי כולם בת ג'
 אותיות הן, טוב, רבה, גלה, פנה, אלא ר"ל שלא נשאר מן
 היסוד רק ב' אותיות, והכוונה שהו"ו אינה מן היסוד אלא
 שימוש הוא, משא"כ ירד, יאל, ישב, ילך, הגם שנקודים
 ציר"י אינם פועל יוצא שהו"ו אות שלישית בו, פי' אחד
 מן השלשה שרשים (רא"ם), ודע שבדפוס הא' הגירסא
 "ירד, יאל, ישב, הלך ה"א אות שלישית בו" וכוונה היא, כי
 וַיִּלְךְ שהוא לשון עמיד כשנתהפך לעבר אומר "הלך", ולא

אור החיים

ב. וייטב וגו' וירב וגו'. לריך לדעת מה הוא
 ההטבה, ואולי שהוא הרשום בסמוך
 ויעש להם בחי"ט. וקשה אם כן לא היה מפסיק
 באומרו וירב העם. ונראה שמורינו הכתוב דבר
 שבאמלעותו רבו בני ישראל, לפי מה שקדם לנו
 שהיו מספקות להן מים ומזון לזה אמר וייטב
 חלקים למילדות פי' נתן להם רב טוב ובאמלעותו
 היה להן יכולת לספק מזון וזכה וירב העם חולת
 זה לא יהיה להן לספק לרבים בהפלגה, ואחר כך
 הזכיר ה' שכרם הטוב שעשה להם בחי"ט. עוד
 ירמוז כי בראות ה' יראתם מהאלהים הזמין לידם
 עשות מלוא לאין קץ להרבות שכרם, והוא אומרו
 וייטב וגו' ומה הוא הטובה וירב העם שבזה יגדל
 זכותם כי כולם יחשבו להם כשלא הרגום, ואולי כי
 לטעם זה זכו משה ואהרן בישראל כי בשלם זוכים

אור בהיר

עא) ופירוש הכתוב על זה הדרך, בטרם זמן הלידה תבוא אליהן המילדת, ואף על פי כן ילדו כנה. עב) וכמו שפירש רש"י

בנשיא
חבימן

בקיאות
זינו דרשו
זה שאין
ור אריה
ו (דבר) יג
נכתב בו
נחה ואין
ילין להרוב,

כמלריות.
ל סיפוק
עוד קשה
כן כוונת
לעבריות
זות מכל
יות זו לזו
גשים של
כלה הא'
מלריות
זה הוא
מלא הם
ה הוכחת
י אלו יש
נחכונו
וח אותם
רו בטרם
ים שיגיע

עוד מקום
דה) פירוש
כדי להרוב
ה. הן
חיות, אין
ו.

76 כא ויהי כִּי־יִרְאוּ הַמִּיִּלְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים
 וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: כב וַיֵּצֵא פֶרְעֹה
 לְכַלְעֵמוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֶּן הַיְלֹוֹד
 הַיְאֹרֶה תִּשְׁלִיכוּ וְכָל־הַבֵּת תִּתְחִיֵּן:

עָמָא וְתִקְיֹו קְחָרָא: כא וְהָיָה כִּד
 דְּחִיָּלָא חִתָּא מִן קָדָם יי וְעַבְד
 קָהוֹן בְּחִין: כב וּפְקִיד פֶּרְעֹה קָבַל
 עֲמִיּוֹה קְמִיָּר כֶּל בְּרָא דִּיתְחִילִיד
 קִיְהוּדָא בְּגִהְרָא תִרְמְנִיה וְכֶל

לקט בהיר

רש"י

ילך א"כ הה"א מן היסוד ואות השלישית: לב) הלא
 עשיית הבתים טובה היא, ואם פי' וייטב טובה אחרת למה
 פרט הבתים והעלים האחרות, אלא ודאי כלל ופרט הוא ואין
 בכלל אלא מה שפרט (רא"ם), ואין קושיא למה הפסיק
 במאמר וירב העם וגו', כי אין מלך בלא עם, לזה אמר
 שנרצבו ויעלמו מאוד והיה מקום לעשות בתוכם בתים
 (אורח"ח): לג) כי ויעש פירושו מי שנזכר בסמוך, והוא
 הקצ"ה, שנאמר יראו המילדות את האלקים, וא"כ לא שייך
 בתים גשמיים (במ"ח), ובגמ' פליגי רב ולוי מד אמר
 כהונה ולויה וחד אמר מלכות, וסגור רבינו שחנא בתרא
 להוסיף בל ולא לתוק (ב"ב): לד) שמשפחת דוד מלך

הטובה: (כא) ויעש להם בתים. י"ב) צחי כהונה
 ולויה ומלכות י"ג) שקרוין בתים, ויצן* אח צית הי'
 ואח צית המלך (מ"ח ע"י), כהונה ולויה מיוכבד,
 ומלכות ממרים י"ד) כדליתא במסכת סוטה (י"ח. -
 ע"ה): כז) לכל עמו. אף עליהם גזר יום שנולד
 משה, אמרו לו אלעגנינו היום נולד מושיע* ואין
 לנו יודעים אם ממזרים אם מישראל י"ז), ורואין לנו
 שסופו ללקוח צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על
 המזריים, שנאמר כל הבן הילוד ולא נאמר הילוד
 לעצרים י"ח), והם לא היו יודעים שסופו ללקוח על מי
 שינוי נוסחאות * אשר בנה שלמה * המושע

אור החיים

לד כי יוכבד ומרים נחמו נפשם עלינו ועברו פי
 מלך ועוד להם שזו ופרנסו משלהם לזה יחשבו
 עליו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו. וכלך גם
 כן לדרך זה כי לד שחנו ענפי נשמתו של משה
 דכתיב (ישעי' ס"ג) משה עמו לזה סבלה יוכבד
 עולינו להגן בעדינו ולספק מים ומזון כמשפט
 היולדים לבניהם, ולדברי המפרשים (רש"י)
 שהטובה היא עשיית הבתים יש לומר כי טעם
 שהפסיק בצאמרו וירב העם שזולת זה אין מקום
 לבתי כהונה ובתי מלכות כי אם אין עם אין מלך
 וכהן, לזה הקדים ה' העם ואחר כך עשה להם
 בהם בתים וגו'.

בסוד ולא ידעו בנות ישראל, כשלא עלתה בידו עשה
 הדבר בפירסוס ולזה לכל עמו על הדבר י"ב) כי חשב
 כי אין נמלט מהם לד היותם רבים ונכרים שלא
 ירחמו עליהם, עוד אולי לד שראה באלעגנינות כי
 מושיען של ישראל נולד ועחיד ללקוח צמים
 (סנהדרין ק"א). לזה גזר גזירה חזקה ומינה כל
 איש מזרי על הדבר י"ג) ובזה אין נמלט מידם,
 ואומרו לאמר פי' לא שהמזריים הם עלמם
 ישליכוהו אלא שיאמרו לבני ישראל שכל אחד ישליך
 בנו, והטעם למה שאמרנו שהגזירה היתה לד מה
 שראו אינעגנינו וכו' מן הכתם יראו הדרך שלקה
 זו שהוא ע"י ישראל, לזה גזר שבני ישראל הם
 ישליכו אותו היאור, וכמו שכן היה שיוכבד היא
 השליכה את משה ביאור. או ירצה לאמר שהם יאוו

אור בהיר

י"ל. ע"ג פירוש לא שהמזריים ישליכו בני עמם ליאור, אלא כל הן הילוד לישראל. ע"ד וגם לדרך זה רק בן הילוד לישראל.

בְּרִתָּא תְּקִימוֹן: א וְאֵ
 מְרִבִּית לְוִי וְנָסִיב יִת
 ב וְעָרִיאַת אֶתְתָּא וְי
 וְחֹזַת יִתִּיה אָרִי

מריבה (כ"ר - סוטה ט"ז): (ג)
 היה ממנה מפני גזירת
 וילך שהלך בעצת צחו ש
 פרעה, אם פרעה גזר ו
 הנקבות רש"י ישן) וה
 שניים, ואף היא נהפכה
 היחה, שנולדה בצואה ל
 ועשר שנים נשחכו ש
 שמונים שנה, אם כן ג
 מאה וששים וקורא או
 טוב הוא. כשנולד נחמ

ידענו שאהרן היה נולד ג'
 הריגה היחה ממשה, א"כ
 שעה לה אפיריון צפומבי
 היחה חמת רשות אביה כו
 בשרה, שהרי תמיד נעשו ג
 ופורחים באויר, חוץ ממעג
 כל ילד טוב לאמו למסור ג

לכל שכן על שכונחו
 העם י"ג). ויש מרבותיו
 גזר (סוטה י"ג.), וזה
 אמרו לפרעה כי זו צו
 עמו. אבל פשט הכחו
 בישראל כי גזירה זו
 יוכבד נתנה משה
 והאלעגנינים ראו יו
 הגזירה אלא יום לידה
 מקום לגזור עוד, אל
 הילוד היחה בחמידות

ואין חילוק בין ב' הדרכים,
 מזרי שאין לו בשכונחו ישר

ספר

ערוגת הבשם

חידושי אגדה
על
חמשה חומשי תורה

אשר השאיר אחריו ברכה
הרב הגאון הצדיק המפורסים בכל קצווי ארץ
בתורתו וצדקתו חסידותו ופרישתו
מין **מושה** בן הרב הגדול הצדיק חריף עצום
המפורסים בשם טוב מו"ה **עמרם** זצלה"ה

גרינוואלד

מק"ק טשארנא

בעהמ"ח ספרי ערוגת הבשם ועוד
שהיה אב"ד ור"מ בק"ק הומנא ובק"ק קליינווארדיין
ואח"כ בק"ק חוסט יצ"ו
ושם חלקת מחוקק ספון

ספר שמות

נערך ונסדר על ידי

הרב אהרן שפירא

נאראל - בני ברק

יוצא לאור על ידי נכד המחבר

יהושע בהר"ר דוד גרינוואלד

ברוקלין

שנת תשע"א

יושלים הגלות, כן הקצ"ה נתן לב - לישראל שיפרו וירצו.

וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו' [א, יד]. איתא בזוהר הק' [פרשת בראשית ח"א כ, א] וצתיקונים [מניח מיקון י קמו, א'] בחומר - זה ק"ו, ובלבנים - זה ליצון הלכה, וכל עבודה גשה - זה ברייתא וכו', עיי"ש. ונראה לי בס"ד, דאין מקרא יוצא מדי פשוטו, ושניהם עולין בקנה אחד. דהנה אמרו רז"ל בשבת [קמ, ב], האי בר בי רב דלית ליה משחא, נימשי במיא דחריצי. ופירש החתם סופר ז"ל [מיושי הש"ס סג] על דרך מה שאמרו רז"ל [הוריות יג, ב] דשמן זית מהדר תלמודא דשבעים שנין. ומאן דלא שכיח ליה משחא, דלית ליה זכרון, איכא תקנתא, דלמשח במיא דחריצי, היינו שישתדל לחדש חידושים על דרך החריצות, ועיי"ז זה יתחוק הזכרון לזכור אותו הלכה שחידש בה דבר. ואנא בס"ד אשכחנא סמך לדבר, ממה דאיתא במסכת נדה פרק המפלט [מ, ב] אמר רבי, שמע מינה לורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא, דכי מדכרו ליה מדכר, עיי"ש.

והנה, כשירד יעקב אבינו ע"ה למצרים כתיב [בראשית מו, כח], ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה. ופירשו רז"ל [רש"י סג; בראשית רבה נה, ג] לתקן לו בית תלמוד, שמשם תלך הוראה, - שהיא עיקר הלימוד להצין ולהורות. אמנם, כשהכנידו המצרים עולם, וימררו את חייהם בעבודה קשה, נתייראו חכמי הדור שמא ח"ו עיי"ז גדל השיעבוד תשחכח חורה. כאשר באמת עיינו ג. שם איהא נב בעבודה קשה - דא איהו קושיא.

הרואות, דכוזב הגלות מגביר כח השכחה. ע"כ התחכמו על דרך הנ"ל, לחדש חידושים על דרך פלפולא חריפתא, דעיי"ז זה תחקיים הגירסא. וזוה אחי שפיר, דעיי"ז שהמצרים מררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים, ממילא הוצרכו ללמד לתלמידים פלפול. בחומר היינו קל וחומר, ובלבנים בליצון הלכה, ובכל עבודה גשה היינו ברייתא, וא"כ הפסע והמדרש הנ"ל בקנה אחד עולים, ואחי שפיר בס"ד.

ויובן בזה מה שכתוב [שמות א, יד] את כל עבודתם אשר עבדו בהם צפרן. דבאמת צריך להיות זהיר ברוחו שלא יבא עיי"ז זה לידי גדלות ח"ו. ואמרו רז"ל [עירובין יד, א], אם מגיס לבו הקב"ה משפילו, וח"ו חורתו היא תועבה לפני המקום ב"ה. וזהו עבודה קשה שבמקדש, שלא יבא לידי גדלות עיי"ז פלפול נחמד להשכיל. והיינו דאמר קרא, את כל עבודתם אשר עבדו בהם, היינו עבודת השם, שהיה בהם באותן הק"ו וליצון הלכה, זה היה צפרן, כי היא באמת עבודה קשה שבמקדש, וא"ש בס"ד.

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו' [א, טו]. י"ל על דרך רמז, דהנה אמרו רז"ל [בראשית רבה ג, ו; רש"י בראשית ו, ט], עיקר תולדותיהן של לדיקים הם מעשים טובים. ומילדות העבריות, היינו המורים לעם דרכי השם, את הדרך ילכו בה לעשות חיל ממזות ומעשים טובים, דהן הם המילדות אלל בני ישראל ענין יהודית. וכמה פעמים בא היצר הרע, ומתכסה בטלית של דקוה, ואומר

שיחללו מעשות כדבר ו בחוכו פניה ליפות את ו וא"כ יצא שכרו בהפסד תאבד לו ולא תשמע א איצעי לך למיעבד ונרכות י לומר שאי אפשר להזהר ופניה, הוי ליה לא אפשר לן [פסחים כה, ב] הנאה דאחי כורחו - מותר. ולקושטו עוזר ומושיע ומגן, לבלתי על דרך שפירש בנועם מגו ואין עמו אל נכר [דניו והיינו דאמר, ויאמר מל ליצר הרע, דאומנו היינו לאותן שמשחללין אישי ישראל. אשר שם השנית פועה, כדדרשו ר שמשפרות את הולד, היי מזוה מהודרת. ושם ה שפועה לולד, שיאמרו ב ומזוה שעושה זאת לשם הוא ושכינתיה נב. וזא שחראה על האבנים, היצו כמו שנאמר [יחזקאל לו, כו האבן, וכדדרשו רז"ל ונימות. ומתגנב היצר הרע על הולד אם אין בו וקאמר, אם בן הוא, די נקרא על שם דכר, והו

נא. ראה בפרשת שלח ד"ה האוינו שם. וראה בדברי ר הפסוק בקנאו את קנאתי במלואם. נב. עיין בכתבי האר"י ז"ל בו

ז השכחה.
 ח חידושים
 ט החקיים
 י שהמזרים
 יא בחומר
 יב לתלמידים
 יג ובלבנים
 יד זה היינו
 טו "ל בקנה
 טז
 יז אח כל
 יח בפרך.
 יט שלא יבא
 כ "ל ועיניו
 כא ילו, וח"ו
 כב "ה. וזהו
 כג די גדלות
 כד מר קרא,
 כה נו עבודת
 כו ון הלכה,
 כז זה קשה
 כח העבריות
 כט, דהנה
 ל ט, שיה ו ט,
 מא מעשים
 מא רים לעם
 מא שות חיל
 מא דות אלל
 מא בא היצר
 מא ואומר

שיחללו מעשות כדבר הזה, דשמא יתערב
 בתוכו פניה ליפות את עצמו בפני הצריות,
 וא"כ יבא שכרו בהפסדו. אבל באמת, לא
 תאבה לו ולא תשמע אליו, מאי דמפקדת,
 איבעי לך למיעבד [בכחות י, א]. ואף אם תמלי
 לומר שאי אפשר להזהר מבלתי הנחת עצמו
 ופניה, הוי ליה לא אפשר ולא קמכוין, דקיימא
 לן [פסחים כה, ב] הנאה דאחיא ממילא לאדם בעל
 כורחו - מותר. ולקושטא דמילתא, הקב"ה
 עוזר ומושיע ומגן, לבלתי יתערב זר במחשבתו.
 על דרך שפירש בנועם מגדים נא, ה' בדד ינחנו
 ואין עמו אל נכר [דברים לב, יג], עיי"ש.

והיינו דאמר, ויאמר מלך מצרים, הוא כינוי
 ליצר הרע, דאומר למילדות העבריות,
 היינו לאותן שמשחלפין להוליד יהודית אלל
 אישי ישראל. אשר שם האחת שפרה ושם
 השנית פועה, כדדרשו רז"ל [שמות רבה א, יג]
 שמשפרות את הולד, היינו שמשחלפין שיעשו
 מנוה מהודרת. ושם השנית פועה, היינו
 שפועה לולד, שיאמרו בפה מלא בכל מנוה
 ומנוה שעושה זאת לשם יחוד קודשא צריך
 הוא ושכינתיה נא. ובא היצר הרע לאמר
 שתראה על האצנים, היצר הרע נקרא 'אבן',
 כמו שנאמר [יחזקאל לו, טו] והסירותי את לב
 האבן, וכדדרשו רז"ל [קדושין ג, ב] אם אבן
 נימות. ומתנגז היצר הרע לאמר, שיראו תמיד
 על הולד אם אין בו אחיזה להיצר הרע.
 וקאמר, אם צן הוא, דידוע דכל כח הפועל
 נקרא על שם דבר, והנפעל נקרא על שם

נוקבא. וקאמר בואת תבחנו את המנוה, אם
 צן הוא, היינו שהוא כח הפועל, שפועל
 אלליכס תענוג, שאחס מרגישים החפעלות
 ע"י המנוה, באופן שהמנוה הוא ממילא
 בצחינת צן, - אי והמיתן אותו, שאל תשחללו
 לקיימה. ואם בת הוא, דאין אחס מרגישים
 החפעלות ע"י המנוה, אז וחייה. אבל המילדות
 לא הטו אונס, ולא נתפתו מזה, ולא עשו
 כאשר דיבר אליהן מלך מצרים, ותחינה את
 הילדים. שהשי"ת עזר להם שהיה בכל מנוה
 ומנוה חיות, כענין כל מנוה שנעשית בדחילו
 ורחימו פרחית לעילא. כן נראה לי בס"ד רמו
 מוסר בזה, על דרך שאמרו רז"ל דכל התורה
 כולה הוא עונות מתמים דעים ית"ש, להורות
 לעם סגולתו את הדרך ילכו בה, ואת המעשה
 אשר יעשו. ואין לך שום ענין בתורה
 הקדושה שאין בה רמו לדרכי השם, דהתורה
 הקדושה היא נחיות, ונוהגת בכל מקום ובכל
 זמן. והוא ית"ש יראנו נפלאות מתורתו,
 ונלכה באור חיותו במעגלי נדק, למען שמו
 באהבה, אכי"ר. ל

ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו
 כאשר דבר אליהן מלך מצרים -
 ותחיין את הילדים [א, ח]. לריך להצין כפל
 הלשון, וכבר ביאר רש"י ז"ל נא [שם]. ונראה לי
 בס"ד, על דרך שאמרו רז"ל [אבות פקד ד
 משנה יא] כל העושה מנוה אחת קונה לו
 פרקליט אחד. דבכל מנוה ומנוה נברא מלאך

שער רוח הקודש דף מ, ב ד"ה גם אמר, ועיין עוד
 בשל"ה הק' מסכת פסחים מצה שמורה אות י. וראה
 עוד בדברי רבינו סוף פרשת וישלח על הפסוק וימת
 בעל חנן בן עכבור.
 נג. רש"י שם: מספקות להם מים ומוון.

נא. ראה בפרשת שלח ד"ה א"י שלח לך, ובפרשת
 האזינו שם. וראה בדברי רבינו בפרשת פנחס על
 הפסוק בקנאו את קנאתי, דמביא את דבריו
 במלואם.
 נב. עיין בכתבי האר"י ז"ל בריש ספר משנת חסידים;

אחד, וכתיב [מהלים 68, יא], כי מלאכיו ילכו לך לשמרך בכל דרכיך. ק"ו המלאכים שנבראו ע"י מלות ומעשים טובים שעשה, הן הם עומדים לימינו, לשמרו מכל רע. והנה, המילדות בכל פעם והיו מילדות את העבריות, היה להם מסירת נפש, דאם יודע הדבר לפרעה, יתחייבו את ראשן כעובר על מות המלך. אבל לא חשו לזה, ומסרו נפשם על קידוש השם. שנמצא בכל עת שנולד ילד עברי, נוצר ג"כ מלאך סניגור ע"י מלות מסירת נפש של המילדות, ומלאך זה היה משמר את הילד בכל דרכיו. והיינו דאמר, ותראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, וע"י זה ותחיינה את הילדים.

ובזה יתבאר היינו דאמר [שמות 6, כג] ויטו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכהו וגו', ולכאורה לשון הילוד צריך ביאור. ולהנ"ל י"ל, פרעה הבין כמו כן דכל הנוול ע"י סיוע המילדות אי אפשר להתקומם עליו, כיון דנוול הוא ושומרו עמו. אבל כמה וכמה היו שלא הוצרכו למילדות, כמו שנאמר [שם יט] כי חיות הנה, על ילדים אלו דימה כנפשו שאפשר להתקומם עליהם, ולכן נזהר כל הבן הילוד, היינו שנולד מעצמו שלא ע"י מילדות.

ותהרר האשה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא וגו' [ג, כ]. כי שמת משה

גד. ראה בפרקי דרבי אליעזר פרק מו: ראו אבותיו של משה את הנער תארו במלאך אלהים, ומלו אותו לשמנה ימים וקראו את שמו יקותיאל. גד. ענין זה נשנה בספרי ההפלא"ה על התורה בכמה

[בפרשמינו ד"ה במדרש] הביא מדרש פליאה ג', כיון שראו אבותיו של משה פניו דומה למלאך אלקים, מלו אותו ביום השמיני, עיי"ש שדחתק צביאורו. ונראה לי צמ"ד, על פי המדרש בפרשת תזריע [ילק"ש רמו מקמו; קהלת רבה יא, כ], מן חלק לשבעה וגם לשמונה [קהלת יא, כ], לשבעה זה דור שמל משה לשבעה, וגם לשמונה זה דור שמל יהושע לשמונה. ופירש בהפלא"ה ז"ל על התורה [פנים יפות פרשת בא ד"ה במדרש קהלת ג'], משום דקודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום, כדכתיב [בראשית 8, כג] ויום ולילה לא ישבותו. ומירץ בזה קושית המפרשים [ראה פרשת דרכים דרך האתרים דרוש 6] איך קיים אברהם אבינו ע"ה כל התורה עד שלא נתנה, הא עבר בשמירת שבת על יום ולילה לא ישבותו¹¹. והנה, בן שנולד למשל בליל ג', לדין דהיום הולך אחר הלילה, שמיני שלו ביום ג'. אבל אי לילה הולך אחר היום, שמיני שלו ביום ג', כיון שהלילה הולך אחר היום נולד ביום ג'. ואחי שפיר, מן חלק לשבעה, היינו הדור שמל משה לשבעה, דאחר מתן תורה האי שמיני שביעי הוא.

והנה, כבר פליגי המפרשים [ראה בני יששכר מאמרי שדש יסן מאמר ג] אי ישראל קודם מתן תורה דין בן נח להם להחמיר, או דילמא אף להקל היה להם דין ישראל. והנה, לענין מילה נמי נפקא מינה על פי הנ"ל. מיהא, מצואר עוד¹² דלכולי עלמא דוקא האבות, והשנטיים, ובני עליה שהיו מקיימין כל

ובמה מקומות.

גו. עיין עיד בדברי רבינו בפרשת ויצא על הפסוק עיזים כאתים.

גז. עיין שרי חמד מערכת א אות קפו.

התורה, היה להם דין י פשיטא דלא נכנסו בשו מתן תורה, ואחי ;

ובזה נבא אל המכוון, ותרא אותו כי

כשנולד נתמלא הבית נולד בלילה, דיכר יותר היה ראוי שיהיה נימול הלילה: אחר היום, כדי אבל כיון שראו פניו ד ודאי דין ישראל יש לו, לכן מלו אותו לשמי

ותרא אותו כי טוב רש"י¹³ שנולד אות נט, והיינו דאמר אות שלו כי טוב הוא, שנולד

ויפן בה ובה וירא כ במסכת סנהדרין

[נח, כ] נכרי שהכה או שנאמר ויפן כה וכה ו תמוה, דלמה לו להצני דבר נכון בישועות יעג על הפסוק ויפן כה וכה,

[בראשית 6, כ] מה בלג וכסינו את דמו, והכוונ דין מכין ועונשין שלל מילתא למען ישמעו מיהא, זה לא שייך ל

גח. כן הוא במדרש תנחו

גכ. עיין שבת קלב, א וב

קָנוּ עַל-גְּזוּלָיו יִרְחַף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו
← יִקְרָחֻהוּ יִשְׂאָהוּ עַל-אֲבָרְתָּו: אִיב יְהוּה

דְּמַחֵשׁ לְקָנָה עַל בְּגוּדָיו מִתְחַוֵּף
פָּרִים נִדְפָּוּהוּ מִקְבְּלָהוֹן מְנַטְלָהוֹן
עַל תְּקוּף אֲבָרְתָּו: יִבִּי בְּלְחֹדוּדָיו

לקט בהיר

רש"י

אשרינון הרביעם והניחם, מרגום של ויחנו וסרו: גב) מכה
בכנפיו על ענפי האילן ומשמיע קול כדי שימעוררו משנתם,
לשון מעורר ישנים: גב) לא אח הקן הוא מעורר דהיינו
הצית אלא הבנים שנחטבו המכונים בשם קן, כמו אנשי ביתו
נקראים ביתו: גב) כלומר הקולות באו מד' רוחות, וכל
זאת רק משל דברה תורה כלשון בני אדם, והכוונה שאלמס
כביכול והשחלשל הערתו ומדחגמו כדי שגופות הגשמיים
יוכלו לקבלו, וד' רוחות הם, סיני, שעיר, פארן, תימן, (ודלל
כש"ח שרצנות קדש שם מקום הוא) ופשוט הוא הלא רש"י
בעלמו אמר קן "זו רוח רביעית", ומדלל אמר ממורת
מערב לפון דרום אלא סיני שעיר וכו' נשמע דרך אגב גם
שאר דרשות שדרשו רז"ל: גב) גם שאר עופות יראים מן
החץ אבל אין הפחד כל כך כמו מן הנשר שהוא עיקר
אויביהם ורודפיהם: גב) אין הפי' שנכנסו החלים ואבנים
שינוי נוסחאות • הנשר • קט

ובחמלה כנשר* הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו
פחאום עד שהוא מקשקש ומטרף (על בניו) בכנפיו
בין אילן לאילן בין שוכה להצרתה כדי שיעורוהו בניו
ויחא צהן כח לקבלו (שם): יעיר קנו. יעורר
בניו* (י): על גזוליו ירחף. אינו מכביד עלמו
עליהם אלא מחופף (אויק) נוגע ואינו נוגע, אף
הקצ"ה (איב ל"ו כ"ג) שדי לא מלאנוכו שגיא כח,
כשבה ליתן חורה (לישראל) לא נגלה עליהם מרוח
אחת אלא מד' רוחותי, שנאמר (י"ג ג') ה' מסיני בה
חרח משעיר למו הופיע מהר פארן (ואתה מרצבות
קדש) אלוה מתימן יבה (הנבוק ג' י'), זו רוח רביעית
(ספרי): יפרש כנפיו יקרהו. כשבה ליען ממקום
למקום אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר
עופות יראים מן הנשרי, שהוא מגביה לעוף ופורה
עליהם לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר אבל הנשר
אינו יראה אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו, אומר,
מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקצ"ה ואשא
אחכם על כנפי נשרים (במות י"ד ד'), כשנסעו מזרים אחריהם והשיגום על הים היו זורקים בהם חלים ואבני
בליםטרחות, מיד (שם י"ד י"ט) ויסע מלאך האלהים וגוי' (מכיל' י"ע ד'): (יב) ה'

אור החיים

אלא מתחיל להעירו בנגעי בחים אחר כך בנגעי
בגדים וכו', והוא מאמר כנשר יעיר קנו*) כמו כן
ה' מעורר בניו, גם מעוררם כפי היכולת שיוכלו
עמוד בו*) כאומרם ז"ל (צ"ר נ"ה) שאין ה' מנסה
האדם אלא בשיעור שיוכל לסבול, ואומרו יפרוש
כנפיו וגו' על דרך אומרם (ספרי דברים ג' כ"ט)
ימינו פשוטה לקבל שבים שאם על ידי הערה
שיעיר ה' לישראל יתעוררו לשוב בהשוכה תיכף
ימינו פשוטה, ואמר יפרוש לעתיד*) זה שיעורה
טעם שיפרוש כנפיו מעיקרה*) הוא צשביל

שיקחהו לאיש ישראל החוזר בהשוכה, שזולת זה
לא היה פורש כנפיו, ואומרו ישאבו וגו' על דרך
אומרם ז"ל (זוהר ח"א ל"ב) בפסוק (קהלת י')
ובעל כנפים יגיד דבר, כי יש כח אחת של מלאכים
שנקראים צעלי כנפים ושירותם היא שכל דיבור
עוב וצרכה ה' היואלת מפי איש יהודי ישאבה
כנפיהם, והוא אומרם ישאבו על אצרתו פירוש ישא
הבא ממנו מהעובדי*
→ יב. ה' צדד ינחנו. י) יחבאר על דרך אומרם ז"ל
(צ"ר פל"ח) בפסוק (הושע ד') חבור

אור בהיר

שזהו במלות לא חפשה אין למזיקין שליטה בו. (א) והמשל יהיה כמו שפירש רש"י ז"ל, שאינו מכביד עליהם פחאום. (ב) זה
פי' על גזוליו ירחף, והמשל בה ג"כ כרש"י ז"ל, גם כשישב עליהם נוגע ואינו נוגע. (ג) והיה לו לומר לשון עבר, או לשון הווה,
פרש כנפיו כשהולכים ממזרים, או תמיד הוא פורש, וכן יקחהו ישאבו לשון עתיד. (ד) פי' כשהתחיל לחטוא מוכן הוא כביכול
לפרוש ליקח ולישא. (ה) דבר טוב הבא ממנו. (ו) ומה טובה להניחו יחידי, אדרכה.

עתיד לְאִשְׁרָיו
עֲתִיד לְאִתְּךָ
קָדְמוֹהִי פָקַח
עַל תְּקִפִי אִי

בדר. ה' צדד
אל נבר. לא
להראות כחו
(ספרי) לרשוכו
אומר דברי ו
ותהא השירה
הראשונות (ל)
עתיד לעשות ו
ולכאן*) , וכל
שנות דור ודור
היה להם לזכו
המקרא כחרו
שינוי נוסחאות • בטח
דור ודור), אבל
ה' צדד וגו' דר
בעולם אלא ויד
במדבר וכמו ש
טובות וחסדים
זה ולהלן, שכל
העתידות שיהיו
ענין החוכמה ו
פירוש המלות,
אינו מפרשם כי

עלבים אפרי
אפילו עובדי
(אסחר צ')
ה' צדד פיר
ואומרם ואין
עובדי עבדו
אין עמו חו
(פז) פירוש מו
עמ

עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא
עתיד לאתחדתא ולא יתקום
קדמויה פתחן טעון: יג אשרנון
עד תקפי ארעא ואוכלנון בזה

בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאִין עִמּוֹ אֵל נִכְרָ: שלישי
יג יִרְבֵּיבְהוּ עַל־כְּתוֹב בְּמֹתֵי קִרִי בְּמֹתֵי אֶרֶץ

רש"י

בדד. ה' דדד* וזעתי"י נהגס במדבר: ואין עמו
אל נכר. לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים
להראות כחו (עמו)י"י ולהלחם עמם, ורבותיו
(כפרי) דרשוכו על העתידים וכן תרגם אונקלוס, ואני
אומר דברי תוכחה הם"י להעיד השמים והארץ
ותהא השירה להם לעד, שסופן לצגוד ולא יזכרו
הראשונות (לא) שעשה להם ולא הנוולות שהוא
עמיד לעשות להם"י, לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן
ולכאן"י, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם זינו
שנות דור ודור כן עשה להם* וכן עמיד לעשות כל זה
היה להם לזכור: (יג) ירבבהו על במותי ארץ. כל
המקרא כתרגומו"י: ירבבהו וגו'. על שם שארץ

שיני טחחות . בטח ובדד . לבס

לקט בהיר

במלאך או בעמוד הענן, אלא ביטל כוחם ולא הגיעו על
ישראל ונראה כאילו קבלם מי שהוא: (ז) תיבת דדד כינוי
הוא על הבעתון ועל יד רמה וקומה וקופה, שמי שהולך
בדד סימן הוא לו שאינו מפחד, וגם זאת מחסדי המקום
ב"ה שלא נתן מורך בלבם, ותיבת ינחנו פירושו נהגס כמו
ולא נחם אלהים ולא נהגס דרך ארץ פלשתיים, והגם שהוא
לשון עמיד, בא העבר בלשון עמיד לפי פשוטו
(רא"ם): (בח) ר"ל הקב"ה הראה להם זאת והם ידעו
כל זאת לזה בטחו ולא פחדו, כדכתיב (תה" ע"ח נ"ג) וינחם
לבטח ולא פחדו, ויהיה פי' ואין "עמו" שלא היה בלבו
ובדעתו של העם שום אל נכר להיותו ירא ממנו: (נט) ר"ל
עד פסוק זה דרשו חז"ל דרשות בכל מאמר ומאמר על
העמיד (גם רבינו הביא דרשתם ז"ל על פסוק זינו שנות
דור ודור), אבל גם דרשו ואמרו פשוטו שמונה והולך חסדי ה'
עמהם שעשה אותם לעם והנהגתם במדבר משא"כ פסוק זה
ה' בדד וגו' דרשו כולו על עמיד לבה לימות המשיח ועוה"ב שאז ימלא כל הארץ דעה את ה' ולא יהיה עון ופשע ואל נכר
בעולם אלא וידע כל פעול כי אחה פעלתו: (ס) גם פסוק זה אינו יולא מידי פשוטו שהוא מחסדי המקום שעשה להם
במדבר וכמו שפירשנו: (סא) ראונו לומר מן פסוק הסמוך ירבבהו וגו' עד פסוק ט"ו וישמן ישורון וגו' מונה והולך
טובות ומקדים שיעשה להם מן יום פטירת מרע"ה עד שיחטאו: (סב) פי' או הם דברים שכבר היו או דברים שיהיו מיום
זה ולהלן, שכל זאת שייך בתוכחה ובכוונת השירה הזאת, שאז כשיהיה ישמן ישרון ויצעטו ישכחו ולא יזכרו כל זאת, משא"כ
העתידות שיהיו לימות המשיח כשלא יהיה רע בכלל, אחת וליצי הוא ופשוט שכוונת הכתוב גם על כל זאת אבל לא שייכים על
ענין התוכחה ושיירה: (סג) ב' פסוקים הבאים ענינם כמו שתרגמו אונקלוס ז"ל שמדברים מירושם ורחבת הארץ, לא
פירוש המלות, וכדרכו בקודש לפרש קודם הענין והמכוון שהוא העיקר, ואח"כ שב לפרש פירוש המלות, גם פרטי הדברים
אינו מפרשם כמו האונקלוס, לזה אחר שפירש ב' המקראות גמר אומר "ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגמו של
אונקלוס" (מ"ל):

אור החיים

עלזים אפרים הנח לו כשישראל יש ציוניהם אחדות
אפילו עובדים עבודה זרה הנח לו, פירוש על דרך
(חסתר ב') והנחה למדינות עשה"י, והוא אומרו
ה' בדד פירוש כשהעם בדד לשון צדי"י ה' ינחנו,
ואמרו ואין עמו אל נכר"י פירוש הגם שהם
עובדי עבודה זרה אין ה' מחשיב לו עון זה, ומאמר
אין עמו תתפרש על דרך שדרשו ז"ל (ר"ה ל'):
אור בהיר

בפסוק (ירמי' ל') דורש אין לה מכלל שיש לה"י,
כמו כן במה שלפנינו אמר אין עמו מכלל שיש עמו
אלא שאין ה' מיסרו על זה, עוד ירצה על זה הדרך
אימתי ה' בדד ינחנו כשנגמר חלק הרע מישראל,
והוא אומרו ואין עמו אל נכר"י שהוא חלק הרע
הדבוק באדם מחטא האדם והמשכיל יצין: **יג. ירבבהו**
על צמתי וגו'. אין זה נמשך עם

פ"ו פירוש מותר להם מחובותיהם. פ"ז פירוש כשהם בד אחד, וכאילו אמר כשדד ה' ינחנו. פ"ח ולדרכינו הלא יש
עמו. פ"ט אלא שאינו רוצה לדורשה. צ' כשאין עמו אל נכר אז ינחנו יחיד בעולם מכל האומות.

← הָרִים נִזְלוּ: ס ג וּמַעוֹלָם לֹא-שָׁמְעוּ לֹא
הָאֲזִינוּ עֵין לֹא-רָאָתָה אֱלֹהִים וּזְלַתְךָ יַעֲשֶׂה
לְמַחֲכָה-לוֹ: ר פְּגַעְתָּ אֶת-שֵׁשׁ וַעֲשֵׂה צָדֵק

טוֹרִיא זְעוּ: ג וּמַעֲלָמָא לֹא
שְׁמַעְתָּ אוֹדֵן קֵל גְּבוּרִין
לֹא אֲצִיחַת לְמַלּוּל זִיע
עֵין לֹא תוֹת מֵא דְחִזּוּ
עֲפֹד שְׂכִינַת יְקָרְךָ יי
אַרִי לִית בְּר מִנְךָ דְאַתְּ עֲתִיד לְמַעַבְד לְעַמְּךָ צְדִיקָא דְמִן עֲלָמָא דְמַסְפְּרִין לְפִוּרְקִינְךָ:
ד מְחַעַרְעֵין קְדָמְךָ עוֹבְרֵי אֲבָהֶתְנָא צְדִיקָא דְחִדְיָאוּ לְמַעַבְד רְעוּתְךָ בְּקִשׁוּט וּבְכוּכּוּ בְּאוּרַח

טוֹבֵקְד וְרַחֲמֵךָ הוּוּ דְכִיךָ
לְדַחֲלַתְךָ הָא כְּכָל עֵין
דְהוּה רְגֵז מִן קְדָמְךָ
עֲלָנָא עַל דְחִכְנָא כְּה
בְעוֹבְרֵי אֲבָהֶתְנָא צְדִיקָא
דְמִן עֲלָמָא אֲנַחְנָא
מְחַפְרְקִין: ה וְהוֹינָא כְּמִ
וּכְחוֹבְנָא כְּרוּחָא אֲתַנְטִי

רש"י

דוּש כֵן לְכַרְט: (ג) וּמַעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ. כְּאוֹתָן נוֹרְאוֹת
שְׁנַעֲסוֹת לֹאחַת מְכַל הָאוֹמוֹת לְפָנֵי כֵן, וְגַם עֵין לֹא
רָאָתָה אֱלֹהִים אַחַר זְלַתְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים לְמַחֲכָה
לוֹ מֵה שְׁעִית אַחַת לְמַחֲכָה לְךָ. כֵּךְ שְׁמַעְתִּי מֵרַבִּי יוֹסִי
וְהַנְּאֻנִי. אֲנִל רְבוּתִינִי שְׁאִמְרוּ (שְׁנַת מֵג.) כֹּל הַנְּצִיחִים כּוֹלֵם
לֹא נִתְנַבְּאוּ אֲלָל לִימוֹת הַמְּשִׁיחַ, אֲבָל לְעוֹלָם הַנֵּחַ עֵין לֹא

הֵן אַתְּהָ. כְּשִׁקְלַפְתָּ עֲלֵינוּ ג
זַהֵם מַעוֹלֵם נוֹשַׁעְנוּ, נִחַפְלַתְכָּ
לְשׁוֹן הוֹוֵה: (ה) וְנִהִי כ
הַלְדִיקִים מִמֶּנּוּ: וּכְבַגְד עַד

מִצוֹדַת
(ה) וְנִהִי. נְהִיָּה: עֲדִים. עֲנִינוּ ג
ז"ל (נִהֵ ג) הַמְּשַׁמֶּשֶׁת כְּעֲדִים, וּו
עֵין כְּמִישָׁה. כְּמוֹ וְעִלְהוּ לֹא יֵב
הַאִיךְ

הִיתָה עַל כִּי רֵאִיתִי: בְּהֵם
וְהֵלֶךְ לוֹ הַקְּצָף, עִם כִּי בֵא
לְהֵגֵן עֲלֵינוּ: וּכְבַגְד עֲדִים ו
רַק לְהַתִּיהָר: וְנִבְשָׁ כְעֵלָה כּו
מֵאֲתָנוּ לְהִיּוֹת נְעִים וְנִדִים, כ

מצודת דוד

(ג) וּמַעוֹלָם. מִימּוֹת עוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ הַכְּרִיּוֹת וְלֹא
הָאֲזִינוּ כְּדַבְרֵים הָאֵלֹהִים: עֵין לֹא רָאִתָּה. שׁוֹם עֵין לֹא
רָאִתָּה אֲשֶׁר אֱלֹהִים זְלַתְךָ יַעֲשֶׂה כְּדַבְרֵים הָאֵלֹהִים אֵל מִי
אֲשֶׁר מַחֲכָה לוֹ וּמֵאֲמִין בּוֹ: (ד) פְּגַעְתָּ. הִנֵּה עַתָּה סִלַּקְתָּ
מִמֶּנּוּ אֶת הַצְּדִיקִים, אֲשֶׁר כֹּל אֶחָד מֵהֶם הִיא

מצודת ציון

(ב) גִּזְלוּ. נִטְפוּ: (ג) הָאֲזִינוּ. עֵין שְׁמִיעָה, וְהוּא מִלְשׁוֹן אוֹזֵן:
זוֹלַתְךָ. בְּלַעֲדִיךָ: לְמַחֲכָה. עֵין תְּקוּהָ. כְּמוֹ לֶכֶן חִכּוֹ לִי
(נְפִישָׁה ג מ): (ד) פְּגַעְתָּ. עֵין פְּגִישָׁה לְרַעָה בְּהַכָּאת נִפְשָׁ. כְּמוֹ
וְהִי פְגִיעָה בּוֹ (לְעִיל ע ו): שֵׁשׁ. עֵין שְׁמַחָה:
שֵׁשׁ לַעֲשׂוֹת צָדֵק, כִּי הִיא מִצְפָּה שְׁתַּבּוּא לִירוּ:

רד"ק

לְמַחֲכָה לוֹ: (ד) פְּגַעְתָּ אֶת שֵׁשׁ וַעֲשֵׂה צָדֵק. יֵשׁ
אוֹמְרִים פְּגִיעַת הַמִּיתָה, כְּלוֹמֵר סִילַקְתָּ מִן הָעוֹלָם
הַצְּדִיקִים, שֶׁהֵיוּ שְׁשִׁים בְּמִצְוֹתֶיךָ וַעֲשִׂים צָדֵק. יֵשׁ
מִפְּרָשִׁים פְּגַעְתָּ, קִבְּלַת תַּחֲנִיחַת הַצְּדִיקִים, וְכֵן לֹא אִפְגַּע
אִדָּם (לְעִיל מו ג) לֹא אִקְבַּל תַּחֲנִיחַת אִדָּם עֲלֵיהֶם. וְלִשְׁנֵי
הַפִּירוּשִׁים עֵין הַפְּסוּק עַל דְרָךְ אֲבָד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ,
אִמֵּר אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂים מִצְוֹתֶיךָ בְּשִׂמְחָה,
אִינָם כְּעוֹלָם עַתָּה שִׁיעַמְדוּ לָנוּ בַּפְּרָן, כְּמוֹ שֶׁהֵיוּ

מדרשי חז"ל

כִּי עֵין לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים זְלַתְךָ וְגו'. כֹּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן
לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלֶּא לְמִשְׁיָא בְּתוֹ לְתִיחַ וְלַעוֹשָׁה פְּרַקְמִטִיא
לְתִיחַ וְלַמְהַנֵּה תִיחַ מִנְכְּסִיו, אֲבָל תִּיחַ עֲצֵמֵן עֵין לֹא רָאִתָּה
אֱלֹהִים וְזַלְתְךָ וְגו'. [עֵין רִשְׁ"י]. (בְּרַכּוֹת לר:).
אִמֵּר רַבִּי אַחָא: כֹּל הַבְּרַכּוֹת וְהַטּוֹבוֹת וְהַנְּחַמּוֹת שֶׁרָאוּ
הַנְּבִיאִים, לֹא לְחִנּוּם הַרְשָׁם הַקְּבִי"ה לְפִרְסָמֵן, אֵלֶּא כְּדִי שִׁיַּגְעוּ
יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה וַיִּקְבְּלוּ שְׂכָר. שְׂמָא תֵּאמֵר כּוֹלוּ רָאוּ, תְּלַמּוּד
לוֹמֵר עֵין לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים זְלַתְךָ. וְאִי אִפְשָׁר לוֹמֵר שֶׁלֹּא
רָאוּ אֵלֶּא מִקְצַת דְּכַתִּיב כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דְּבַר וְגו',
וְכִיצַד רָאוּ, ר' בְּרַכְיָה אִמֵּר: כִּמֵּין סִידְקָא רַחֲבִיתִי. ר' חִיִּיא
אִמֵּר: כְּסִדְקוֹ שֶׁל פֶּתַח. וְרַבִּי אִמֵּר: סְעוּדָה רָאוּ וּמִתָּן שְׂכָר לֹא
רָאוּ. ר' יוֹסִי אִמֵּר: לֹא סְעוּדָה וְלֹא מִתָּן שְׂכָר רָאוּ. (יְלִקוּ"ש).

עוֹשִׂים הָרֵאשׁוֹנִים: בְּדַרְכֶיךָ
בְּדַרְכֶיךָ שֶׁהֵם שְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה
עֲמָךְ כְּעוֹנוֹתָם הִיוּ הַצְּדִיקִים
מִשֶׁה דְּבַר הָעֵגֶל וּבְדַבְרֵי הַכ
וְרַב חֲסֵד נוֹשֵׂא עוֹן וְגו', סֵל
הֵן אַתְּהָ קִצְפַת וְנַחֲטָא. כ
שְׁחַטָּאנוּ לְפָנֶיךָ: בְּהֵם עוֹלָם
כֹּל יָמֵי עוֹלָם, כְּלוֹמֵר כֵּן
צְדִיקִים וְהִיִּינוּ נוֹשְׁעִים בְּה
כְּעַדְנוּ. אֲבָל עַתָּה בְּגִלוֹת:
וְכוֹלְנוּ אֲנַחְנוּ כְּטַמָּא, אִין דַּב
שְׁמַךְ: וְנַחֲטָא. אַחַר שְׁחַטָּאנ
(שְׁמוֹת טו כ) אַחַר שְׂבָאשׁ, וְנ
אַחַר שְׁנַבְּקְעוּ הַמִּים: (ה) וְנ
סַפְּחַת עֲדִיא, וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים כ
כְּשֶׁתְּלַד בְּגִדִיהָ מְלוֹכִים

(ה) וּכְבַגְד עֲדִים כֵּף צְדָקוֹ
צָדָקָה כְּשִׁרְיוֹן. לוֹמֵר לֶךְ מו

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר נועם מגדים

וכבוד התורה

דברים

זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים והוא חיבור נפלא על התורה כללית באורה מבראשית עד לעני כל ישראל, חברה וד מן קאמיא. אור הנערב דאתיהבת לן מן שמיא. אחד המיוחד שבעדר צאן קדשים. ועבד הלוי הוא הרב האי גאון בוצינא קדישא איש אלקי קדוש יאמר לו המפורסם בחסידות ופרישות וטהרה יתירה ניי פיה עיה כבוד שמו נאה לו מהר אליעזר הלוי איש הורוויץ וצוקיל אביד ורים דקייק טארניגראד. שם היה יושב על כסא הוראתו בקדושה וטהרה, והיה דורש טוב לעמו להורות להם הדרך אשר ילכו בה. והמעשה אשר יעשו. וכות המחבר יעמד לו ולרעינו מעתה ועד עולם אמן סלה: ונלוה עליו ביאור נקוב בשם

תדרש נועם

הוא ביאור רחב בלשון צח ונקי ובייחוד באר היטב כל הכתובים וכל מאמרי חז"ל אשר הבעהמיח זייע ירמו עליהם בקצירת האומר, למען ירוץ בהן הקורא כקטן כגדול, ובתוס' מראה מקום על כל פסוק או מאמר חז"ל והבאים אחריהם. עד כמה שידי מגעת.

גם הצגנו בסוף כל סדרה מראה מקום אם המצא תמצא באיזה מקומן בהנועם מגדים פירוש על איזה כתב מהסדרה.

גם נוסף בסוף כל פרשה

תוספת אמרות טהורות

המה פרושים השייכים לפרשת השבוע ועל כל הימים טובים הנמצא מפורד ומפורד בהם אמרות טהורות ואתון גליפן דרייא על תלים מהבעהמיח זייע.

תוספת אמרות טהורות על מועדים

בסוף כך זה הוספתי מפתח מפורט מהפסוקים ומאמרי חז"ל ומכל הספרים הנזכרים בתוך דברי רבינו המחבר זצ"ל

וגם צירפתי בו קונטרס מיוחד בשם

תמר יפרח

ובו כמה ענינים וציצים ופרחים ממורי ורבי עט"ר צדיק יסוד עולם כ"ק מן אדמו"ר גדול מרבן שמו מפורסם ונדע בשערים רבינו יואל טייטלבוים וצוקלה"ה בעהמ"ח הספרים " יואל משה" ויקונטרס על הגאולה ועל התמורה, וידברי יואל" עה"ת ושו"ת.

כל אלה תברו יחדיו על ידי

שמעון בן מ"ה קלונמוס ו' ריאל הי"ד ווייס

סאטמאר - מאנטעוידעא יצ"ו

זכר אזי לא כי' חס ושל' תקומה לשונאי ישראל ע"ש. (כ) ואמר אחמ"ר הרב זל"ה דלכאורה בלא דכח אדרבה בלאו זה זכירין כל ישראל ומכ עיבותא זכר דלית לי' רשות לסטוני על לאו זה. ואמר דהכוונה של לאו זה לא יכ' כו' על פני היינו להזכר מפניות בשעת חפלה זכו ממש כעובד עבודה זרה, וזכו על פני כשאחז עומד נגדי כאמרס ז"ל כמתפלל לריך שיראה כאלו שכינה שרוי' כנגדו שנאמר שויתי ה' כו', וזכר קשה לחזר לכך טובה רבה היא דלית לי' רשות לסטוני זכר, עד כאן דברי פי חכם חן:

1 והנה פירשנו (ו) הכחוש עין לא ראתה כו'. דהכוונה הוא כי יש לדיק הכחוש מפניות ועושה כל מעשיו בהתבודדות למען ינצל מהכרוכי שלא לשמה, ולפעמים שהוא מוכרח להיות בין הבריות בשעת חפלתו וכדומה אזי ידאג ידאג איך ינצל מפניות. וה' ברחמי רואה כשרון מחשבתו ויושיע לו גם כשהוא צרבים שוכי' בעיניו כאלו הוא באחד איך רואה, וזכו עין לא ראתה כו' הכוונה שכ' יעשה לדיק כאלו עין לא ראתה זולת ח-לבים גם כשהוא צרבים, והבן היטב, (ו) וזכו ה' בדד ינחנו או שמושיע לו שוכי'

→ תמיד בהתבודדות או לא ראתה וכו' לצד דהיינו פניות שלא ל

או יתכן לפרש הכחו הכחוש הן עם עם הידוע כי חיצה לנו כלי חמד חורי מכל העמים אשר מנות ולנו הוסיף

היינו או דה' יושי בהתבודדות ולא עבודת הקודש לעיני או דה' יושיע להו כאלו עין לא ראתה רואה אותו, ואז מנ נכר" היינו דלא יה ומחשבת אל נכר, שלא לשמה, כנ"ל אנשים אופן נ' ע' צ"א

(ג) (ח) או ית' ינחנו ואין עמו א דאמרנו לפרש הכו לבדד ישכון ובגוי הידוע כי (אטת פ"ג לנו שניתן לנו כ הקדושה, ובחר להעמים לא מסר ולנו הוסיף עוד מאות וששה מצות שש מאות ושלוש נוסף על זה הוא אשר הנחיל השי המצות גדלה מע דמצינו באיסור ע

תדרש נועם

(כ) ואמר על זה אמר"ר הרב זל"ה דלכאורה יש להבין דהלא אנו רואים דאדרבא דבלאו זה של לא יהי' לך אלהים אחרים הם ביותר זהירים הכלל ישראל, דאין ביניהם עובדי ע"ז, ואם כן מהו הטובה הגדולה בזה דאין לו רשות להסטיין ביום הכיפורים על הלאו של ע"ז, ואמר על זה דהכוונה של לא יהי' לך אלהים אחרים על פני הוא דלא יהי' לאדם מחשבות זרות ופניות בשעת התפלה דזהו נחשב כעובד ע"ז ממש, וזהו דאמר לא יהי' לך אלהים אחרים על פני, היינו דלא יהי' לך מחשבות זרות ופניות בעת דאתה עומד כנגדי ועל פני דהוא שעת התפלה, דזה נקרא על פני כמאמרם ז"ל (סנהדרין כב) דהמתפלל צריך שיראה כאלו שכינה שרוי' כנגדו שנאמר (ההלים ט, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, וזהו דבר קשה מאוד להיות גזהר דלא יהיו להאדם פניות בשעת התפלה, על כן ולזה נחשב טובה רבה וגדולה מה דאין לו להשטן רשות ביום הכיפורים להסטיין על העון של לא יהי' לך אלהים אחרים, עד כאן דברי פי חכם חן.

1 (ו) והנה פירשנו הכתוב (ישעי' סו, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, דהכוונה הוא כי הנה יש צדיק הרוצה להיות נזהר מפניות, ולכן עושה כל מעשיו בהתבודדות ובמקום אשר אין רואה, למען יהא ניצול בעבודתו מהרהורים שלא לשמה, אבל הרי יש לפעמים דהוא מוכרח להיות ולהתערב בין הבריות, כגון בשעת חפלתו וכדומה עשיית שאר מצות דצריכים לעשותם ברב עם ובצבור, ואז ה' ברחמי רואה את כשרון מחשבתו כי לטובה כוונתו, ולכן מושיע לו להצדיק דגם כשהוא בקרב רבים אזי גם כן יהא בעיניו כאלו הוא באחד וביחידות ואין רואה אותו, ועל ידי זה יוכל הצדיק להנצל או מפניות, וזהו דאמר הכתוב עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו, הכוונה דה' יעשה להצדיק המחכה לו דיהי' בעיניו כאלו זולת ה' עין לא ראתה עבודתו גם בעת דעושה עבודתו בקרב רבים, ועל ידי זה ממילא כבר יהא ניצול מפניות, והבן היטב.

1 (ז) והנה כוונת הכתוב "ה' בדד ינחנו" →

הקדושים, ונוסף על זה צענין שבע מצות אשר הנחיל לעמים גם בזה גדלה מעלתו על האומות, דגם שהם גם כן נלטו על עבודה זרה והוא מכלל השבע מצות אצל על השיחוף לא נלטו כמו שכתבו התוספות ז"ל בסנהדרין, אצל אנחנו ישראל מצוים על השיחוף כמאמר הכתוב וזנה כו' בלתי כו' וכמו שדרשו ז"ל מהאי קרא כל המשחף כו', (ט) וזנה ישצנו מה שהקשה מהרש"א ז"ל צינמות צהולץ דאמרה נעמי אסור לן

תמיד בהתבודדות או שיבי' אלנו כאילו עין לא ראתה וכו' לצד, ואז ואין עמו אל נכר דהיינו פניית שלא לשמה, כנ"ל: L

או יתכן לפרש הכתוב, (ח) עם אמרנו לפרש הכתוב הן עם לצד ישכון כו', והוא עם הידוע כי חיבה יתירה נודעת לנו שניתן לנו כלי חמדה הקדושה ונחר בנו מכל העמים אשר להם לא מסר רק שבע מצות ולנו הוסיף אור תורתו חר"ו מצות

תדרש נועם

נצטוו על איסור ע"ז, דע"ז הוא גם כן מכלל השבע מצות בני נח, אבל עם כל זה לא נצטוו האומות על שיתוף שם שמים ודבר אחר, כמו שכתבו התוספות ז"ל במסכת סנהדרין (סג) אבל אנחנו בני ישראל נצטווינו גם על השיתוף כמאמר הכתוב (שמי' כב, יט) זוכה לאי־להים יחרם, בלתי לה' לברו, היינו דאסור לנו שום שיתוף, ובלתי רק לה' לברו אנחנו רשאים לשחוט ולעבוד ולזבוח, וכמו שדרשו ז"ל מזה הכתוב (פנהרין סג) דכל המשחף שם שמים ודבר אחר הרי הוא כאלו עובד ע"ז.

(ט) וזוהו ישבנו ותרצנו מה דהקשה המהרש"א ז"ל במסכת יבמות בפרק החולץ (מג) דאמרה נעמי לרות דאסור לנו לעבוד ע"ז, ועל זה אמרה רות א־להיך אלוקי, והקשה הרב ז"ל דלאיזה ענין אמרה לה נעמי לרות איסור ע"ז כשבאת להתגייר, הרי זה האיסור של ע"ז נוהג גם בבני נח, ולגר הלא צריך להודיע רק מצוות המיוחדות הנוהג בישראל דווקא, ולא דברים דהיי' אסור בהם גם בהיותו עכו"ם וקודם דנתגייר, עיין שם דנדחק המהרש"א ז"ל ביישוב הדבר דאפשר דהוצרך להזהירה לפי דרות היתה בת מלכים, ואפשר דתחזור

היינו או דה' יושיע להצדיק דיהי' תמיד בהתבודדות ולא יצטרך לעשות עבודתו עבודת הקודש לעיני כל הקהל ולעיני רבים, או דה' יושיע להצדיק דיהי' נחשב אצלו כאלו עין לא ראתה וכאלו הוא בדד ואין רואה אותו, ואז ממילא יהי' "ואין עמו אל נכר" היינו דלא יהי' עמו במחשבתו פניות ומחשבת אל נכר, היינו פניות ומחשבות שלא לשמה, כנ"ל (ראה שלא ד"ה א"י שלא לך אנשים אופן נ' ע' ז"א): L

(ג) או יתכן לפרש הכתוב ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר, ויבואר עם מה דאמרנו לפרש הכתוב (במדרש כג, ט) הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, והוא עם הידוע כי (אבה פ"ג מ"ד) חיבה יתירה נודעת לנו שניתן לנו כלי חמדה היא תורתנו הקדושה, ונחר בנו מכל העמים, אשר להעמים לא מסר רק שבע מצות בני נח, ולנו הוסיף עוד את אור תורתו עם שש מאות וששה מצות הקדושים, דהם בסך הכל שש מאות ושלוש עשרה מצות. אבל עוד נוסף על זה הוא דגם בענין השבע מצות אשר הנחיל השי"ת להעמים, גם באלו המצות גדלה מעלתו על האומות, כמו דמצינו באיסור ע"ז, דהגם דהאומות ג"כ

לא ראתה כו'. לדיק הכתוב התבודדות למען הפעמים שהוא בשעת חפלתו מפניות. וכו' ויושיע לו גם ולו הוא נאחד כו' הכוונה ל ראתה זולת יכן היעב, (ו) יוע לו שיבי'

(ישעי' סד, ג) עשה למחכה צדיק הרוצה ה כל מעשיו רואה, למען שלא לשמה, וכרחק להיות שעת תפלתו ז דצדיקים ה' ברחמיו כי לטובה דגם כשהוא בעיניו כאלו אתו, ועל מפניות, וזהו לקים זולתך דה' יעשה כאלו זולת בעת דעושה זה ממילא ייטב.

כדד ינחנו"

עזובתו ויגדלוהו ויגדלוהו ויגדלוהו

ישב צדד כל ימיו איך יעשה צדד שצקדושה
הלריך עשרה. וגם בצריחה לא היחה על
אופן זה ולא חכו צראה, ולא עוז היות אדם
לצדו. ואם ילך בין האנשים יתרכו הפניות.
(ז) איך ה' חפץ דכאו חס ישים אליו לבו
צכנעט וטוה רצה קודם החפלה כדצריהם
ז"ל מחוך כוזד ראש הכנעט, אזי כרי זה
צח לעכר מן השמים יסייעוכו ויחי' צעיניו
כאלו אינו בין האנשים כלל רק צד צדו. וחכו

מאמר הכחוז עין לא רחכה חלכיס זולתך
יעשה כו', שדצר זה גופא יעשה למחכה לו
שיכיה צעיניו היותו צרצח עם כחילו עין לא
רחכה, ומחשצחו חקדש וחעכר צלחי לה'
לצדו. (כ) ועל דרך זה יפורש הכחוז ה' צדד
ינחנו כאלו היח צדד. צאופן שהקדים
הכנעט עד מאלד והכחיק הכחוז שכוה
כעצודכ זרכ חועכ עד קלכ הכחרון לא
מינה ולא מקלחכ, וחכו ואין עמו אל נכר:

תדרש נועם

דרך נפלא מדרכי ה', ויודיע לנו מעט
מחסדי ה' על כרואיו שהוא עושה כדי
לסייע להבאים לטהר, כי יש לך אדם אשר
כלה גרש יגרש את כל הפניות מלכבו,
ומברר ומטהר את מחשבתו בשעת תורה
ותפלה דיהיו בלתי לה' לבדו, אך דאינו
יכול לעשות הרבר הזה כי אם בעת שהוא
ביחידות ובהתבודדות בינו לבין עצמו, אבל
בעת כואו בין אנשים אז יתרכו הפניות
במחשבתו, ואם כן צריכים להתבונן מה
ובאיזה אופן תהי' תקנתו של זה האיש, כי
אם ישב כל ימיו ביחידות אזי האיך יוכל
לעשות ולקיים דבר שבקדושה דצריך
לעשות ברבים בעשרה, וגם דהרי עיקר
הבריאה לא היתה להתנהג בזה האופן
להיות מרוחק מכל העולם, כמאמר הכתוב
(ישעי' מה, יח) לא תהו בראה, או הכתוב
(בראשית ב, יח) לא טוב היות האדם לבדו,
דצריך להיות מעורב בין האנשים וללמד
תועים דעת וכינה ויראת ה' כל היום, ואם
יבחר ללכת בין אנשים הלא אז יתרכו אצלו
הפניות והמחשבות לא טובות.

כדבריהם ז"ל (ברטת ל:) אין עומדין להתפלל
אלא מתוך כובד ראש, ופרשי"ל בהכנעה
וענוה, ואם כתורה יעשה או הרי זה האיש
בא לטהר, ואז מן השמים יסייעו אותו דיהי'
נדמה לו בעיניו כאלו אין רואה, וכאלו
אינו כלל בין אנשים רק הוא בד בבד
וביחידות, וזהו מאמר הכתוב עין לא ראתה
אלוקים זולתך יעשה למחכה לו, דהאלוקים
יעשה לזה המחכה לו את הדבר הזה
בעצמו, דגם בשעה דיהי' ברבת עם ובין
אנשים הרבה גם אז יהי' נדמה בעיניו דעין
לא ראתה אותו, ועל ידי זה ממילא יוכל
להתקדש ולהתטהר דתהא מחשבתו בלתי
לה' לבדו ובלי שום ערבוט מחשבת זר של
פניות.

(כ) ועל דרך זה יתפרש גם הכתוב
(דברים לב, יב) ה' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר,
היינו דה' ינחנו וינהג אותו דיהי' נדמה
בעיניו כאלו הוא בדר ואין מי דרואה אותו,
אבל זה יהי' רק בתנאי כשיהי' "ואין עמו
אל נכר" היינו רק באופן שהוא יקדים
להתנהג במדת ההכנעה וענוה עד מאוד
וירחיק מעמו ומעצמו עד קצה האחרון את
מדת הגיאות (סוטה ד:) דהוא נחשב כעובד
ע"ז ואל נכר, לפי דבע"ז נאמר (דברים ג, כו)
תועבה, ובגיאות גם כן נאמר (משלי ט, ה)

(ד) אכן יש עצה לזה כי (ישעי' נג, י) ה'
חפץ דכאו, אם ישים אליו לבו, היינו
דחקב"ה רוצה וחפץ בהכנעתו אם יהי'
בהכנעה וענוה רבה וגדולה קודם התפלה,

וזהו מאמר הכחוז שלו
מה (שלח) [שלך]
צנך האנשים שלח ה'
האנשים לא ישלח, רק
האנשים ישלח ויחי' ה'
(ו) ואמר איך יעשה וי'
הכנעט עד ארץ, וזו
הכנעט, ואחרי שצח
נחן לצני ישראל, חני
צחיה זו לצני ישראל,

תועבת ה' כל גבה לב,
אל נכר, היינו דאם אינ
כאל נכר אז זה יהי'
יסייעו לו להנצל ממחש
לו בלבו גיאות וגבהות
דה' בדר ינחנו, היינו
כאלו הוא בדר ואין רו

(ו) וזהו גם כן
"שלח" היינו דתשלח
היינו מה דיש בלכך
אנשים הרואים מעשין
גורם דיהיו לך פניות
בעבודת ה', את הדבו
רק יהא נראה בעיניך
דעל ידי זה לא יהיו
עבודתך לה', אבל
תשלח מאתך להתבודו
הם לך לכל דבר שבי
ורק מה דיש אצלך כן
עמך ורואים את מעש
תשלח מאתך ומעמך
כאלו הוא לבדו ואין

(ז) ואמר הכתוב
לעשות להגיע למדרי

76. וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יֵאָמְרוּ פִּינְחָס בֶּן־אֱלִעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַיָּשִׁיב

וּמִיָּד יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי: יֵאָמְרוּ פִּינְחָס בֶּן־אֱלִעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן כִּי־הִנֵּה אֲתִיב יְת חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי

לקט בהיר

רש"י

(כא) אמר השבטים, ולא אמר הדברים מבין אומו, או פתח שהיו מבין אומו, לפי שהבזיון הוא שאינו מיוחס לשבט כמו כל ישראל שהביאו יחוסיהן אחר השבט, פי' הביאו עדות שאין פסול בכל המשפחה בין מלד אביו ובין מלד אמו למעלה עד השבט, והמבזים טענו ואמרו, אמח שהוא בן אלעזר ובן בנו של אהרן, אעפ"כ אינו מיוחס עד השבט שנחשב כמשפחה נח פטואל ונפגס (ג"א), וכוונתם בזה היה על אופן נח יתרו מי החירה לך, שאם פנחס ישראל כשר הוא הגם שאמו בזה מיתרו, א"כ מה חטא זמרי (במ"ח): (כב) אמרו פוטי ולא אמרו בן פטואל, שהוא דרך גנאי ובזיון, והאמת שנקרא שמו של יתרו בן לשבת ולתפארת שהגם שפיטס לע"ז כלומר היה הדוק ודבוק בו אעפ"כ עזבו ודבק בחלקים חיים, וכן הוא במכילתא ריש פרשת יתרו פוטיאל (למה נקרא שמו בן) שנפטר מעבודה זרה עכ"ל, אבל בן דרך המבזים והמלגלים להפוך קידוש השם לחילול השם, גם אפשר שהיה כוונתם לומר שמסר נפשו והרג נשיא ישראל בעבור שכן פוטי הוא ויש בו ארס של ע"ז ושונא ישראל הוא עד מסירת נפשו, והכתוב מעיד את ההפך חתח אשר קנא לאלהיו: (כג) זה לשון רש"י בסנהדרין, אבי אמו יתרו, דאלעזר אבי פינחס לקח מבנות יתרו דכתיב (שמות ו' כ"ה) ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ומפרש באגדה פטואל זה יתרו שפיטס עגלים לעכו"ם, ואמרו בטוטה (מ"ג). פוטיאל זה בנו של יוסף שפטט ביירו, ומשנין אי אבוב דאימיה מיתרו דאימיה מיוסף, אי אבוב דאימיה מיוסף אימיה דאימיה מיתרו עכ"ל, פי' בנו או בן בנו של יתרו לקח לו אשה משבט יוסף ונתחם נשאה לאלעזר היתה א"כ אשת אלעזר ואמו של פינחס מיתרו ומיוסף, או להפך אחד מזרע יוסף לקח את בת יתרו ונתחם נשאה לאלעזר, לפי"ז מה שאמר כאן "אבי אמו" חד מנהון לאו דוקא, אלא או אבי זקנה של אמו או אביו של אמו זקנתו, וכמו מה שאמרו "בן" פוטי שהוא לאו דוקא, לפי

נשיא שבט מישרל אהרן (חמי - ספרי) בנקמו את נקמו לקלוף כ"י, (וכן) כ

מראה מקום הוא ב הכתוב ולשולל כל מ ישראל ומיוחס הול ארס של גילולי מדי ישראל, לזה אמר ה (לא פירוש המלות) ונתמלח אימיה מחר קנאה פירשו נקמו עדיין לא נקם אלא בכח (רא"ם), ועש אס האדון שולח ה קנאת עזמו שכאב עדיין לא קלף (ומ

אור החיים

י. לאמר. לריך לדעת למי יאמר, אם לפנחס לא היה לריך לומר אחר כך לכן אמרו שכבר אמר שיאמר לו הדברים, ועוד סדר הדברים יגיד שלא כן הוא"י. ונראה שנחכוון בזה שיאמר לישראל דברים הנאמרים בענין"י, והכוונה כדי שיכירו מפעל טוב שעשה להם פנחס ולא ישנאוהו בשביל הריגת הנשיא ובמה שנמשך מסיבתו שחבט המלאך מהם מה שחבט י' כאומרם ז"ל (רבה סוף בלק) כאשר אבאר בסמוך: יא. פינחס בן אלעזר וגו'. לריך לדעת למה הולך ליחסו, ואולי שנחכוון שיזכרו אבותיו לטובה, ועוד נראה שנחכוון להשלים ישראל עם אהרן שסבב נפילה גדולה מישראל באמלעות

שיחשוב משה ו ה' כי פנחס כ אומרו השו מעל בני יש והיתה גדול עוד מי הפעולה עלמו עקף היגון וכ

בקנאו את גם בו השבט חמו הא' שקינא

אור בהיר

א) שאמרו לכן אמר משמע שעד כאן הוצע הדברים ומכאן מתחיל חיוב האמירה לפנחס, וכל זה דרך פשט, אבל לפי דברי זוה"ק שהביא המחבר ז"ל בפ' בהעלותך פסוק וירד ה' י"א כ"ה עיי"ש אין כאן יתרו. (ב) פי' לישראל יאמר גם הצעת הדברים. (ג) משבט שמעון שרצו לפגוע בפנחס, וע"י הצעת דברים ידעו שלא פנחס היה הסיבה לה אדרבה בשבילו היה שלא כליתי. (ד) ולא די

לומר קנא את קו וא' עם

ישראל בקני ית קנאתי ביניהון וקא שיציתי ית בני ישראל את-קנאתי בתוכם ולא-כליתי את-את-חמתי מעל בני-ישראל בקנאו

רש"י

לקט בהיר

כשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו"י אחר אהרן (תנח" - ספרי - סנה" פ"ב): בקנאו את קנאתי. בנקמו את נקמתי"י בקצפו את הקלף שהיה לי לקלופי"י, (וכן) כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום מראה מקום הוא באיזה פנחס מדבר, הלא כבר אמר (פסוק ז') וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אלא ודאי ליחסו בא הכתוב ולשטול כל מה שיא מדברי המלגלגים ואל והדגיש עוד הפעם בן אלעזר וגו' שדאי שנתגיירה בת יתרו כדת משה וישראל ומיחסם הוא לאהרן כהן הקדוש והטהור, או יאמר פשוט שהיו מבזין אותו לומר שפל אנשים הוא זה שעדיין יש בו ארס של גילולי מדין וגיזורא עד עשרה דרא וכו' והיאך הרהיב בנפשו עוז האחד בא לגור וישפוט שפוט את אחד ממנהיגי ישראל, לזה אמר הכתוב שלא כן הוא אלא בן זנו של אהרן הוא ב' פעמים בין בגוף ובין בנפש (ג"א): כה) זהו הענין (לא פירוש המלות) שפינחס עשה דבר גדול והשיב חמתו של הקב"ה בזה שעשה נקמה נקמת ה' בפועל, כי מה שנתרגש ונתחמל חימה מחמת כבוד שמים הוא רק חזי דבר, וחלח עשו גם משה וכל העדה, ואח"כ מפרש רבינו פירוש המלות, דאין קנאה פירושו נקמה, קנאה הוא הקלף והחרון אף שבדעת ובלב (וכמו שגמר אומר כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום פי' עדיין לא נקם אלא מתחרה כדי לנקום), אלא בשביל שהנקמה באה מחמת קנאה וקלף אמר הכתוב החלחה והגמר נשאר כזה (רא"ם), ועשה הכתוב זאת לומר המחשבה ולא המעשה, שאם יאמר בנקמו את נקמתי הוא ג"כ רק חזי דבר, דרך משל אם האדון שולח את עבדו לפגוע בשונאו הרי נקם העבד נקמת אדונו, אבל יותר מזה הוא אם עושה בלא שליחות מחמת קנאה עצמו שכאב לו כאב אדונו (אלמשנינו): בר) שניה רבינו מלשון הכתוב, ולא אמר בקצפו את קפסתי, כי הקב"ה עדיין לא קלף (ומה דכתיב ויחר אף ה' בישראל באותם שנגע בהם המגפה לא בומרי) כי לא בן אדם הוא להפריד מחשבתו

שקורין לאבי אביהן אבא ואת בן זנו קורא בנו (ג"א), ובלאו הכי בהכרח לומר כן, שאם אלעזר לקח בתו של יתרו ממשה הרי גיורת היא ואסורה לאלעזר ובנה פנחס כהן חלל הוא, ואפשר שזה היה כוונת המלגלגים בזה שאמרו אבי אמו כלומר אמו גיורת היא (ר"מ מקצצי): בד) שאל"כ אלא מראה מקום הוא באיזה פנחס מדבר, הלא כבר אמר (פסוק ז') וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אלא ודאי ליחסו בא הכתוב ולשטול כל מה שיא מדברי המלגלגים ואל והדגיש עוד הפעם בן אלעזר וגו' שדאי שנתגיירה בת יתרו כדת משה וישראל ומיחסם הוא לאהרן כהן הקדוש והטהור, או יאמר פשוט שהיו מבזין אותו לומר שפל אנשים הוא זה שעדיין יש בו ארס של גילולי מדין וגיזורא עד עשרה דרא וכו' והיאך הרהיב בנפשו עוז האחד בא לגור וישפוט שפוט את אחד ממנהיגי ישראל, לזה אמר הכתוב שלא כן הוא אלא בן זנו של אהרן הוא ב' פעמים בין בגוף ובין בנפש (ג"א): כה) זהו הענין (לא פירוש המלות) שפינחס עשה דבר גדול והשיב חמתו של הקב"ה בזה שעשה נקמה נקמת ה' בפועל, כי מה שנתרגש ונתחמל חימה מחמת כבוד שמים הוא רק חזי דבר, וחלח עשו גם משה וכל העדה, ואח"כ מפרש רבינו פירוש המלות, דאין קנאה פירושו נקמה, קנאה הוא הקלף והחרון אף שבדעת ובלב (וכמו שגמר אומר כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום פי' עדיין לא נקם אלא מתחרה כדי לנקום), אלא בשביל שהנקמה באה מחמת קנאה וקלף אמר הכתוב החלחה והגמר נשאר כזה (רא"ם), ועשה הכתוב זאת לומר המחשבה ולא המעשה, שאם יאמר בנקמו את נקמתי הוא ג"כ רק חזי דבר, דרך משל אם האדון שולח את עבדו לפגוע בשונאו הרי נקם העבד נקמת אדונו, אבל יותר מזה הוא אם עושה בלא שליחות מחמת קנאה עצמו שכאב לו כאב אדונו (אלמשנינו): בר) שניה רבינו מלשון הכתוב, ולא אמר בקצפו את קפסתי, כי הקב"ה עדיין לא קלף (ומה דכתיב ויחר אף ה' בישראל באותם שנגע בהם המגפה לא בומרי) כי לא בן אדם הוא להפריד מחשבתו

אור החיים

שיחשוב משה כי ה' מתנהג בסדר זה, לכן הודיע ה' כי פנחס הוא שהיה סיבה להשיב חמה, והוא אומרו השיב את חמתי ולא מעלמה שבה: מעל בני ישראל"י פירוש אחר שילחה החמה והיחה עליהם הסיבה מעליהם וזה שבה גדול. עוד נחזון לומר"י מעשה הטוב בגדר הפעולה עצמה שהסיר כעס ה"י כי הכעס הוא ענף היגון והדאזון ויהיה לה' נחת רוח הרבה מהשבת חמה:

בדבריהם, והוא אומרו בקנאו בכינוי"י. ב' שהיחה הקנאה בשביל כבודי לצד לא לאמלעות שום דבר זולתו, וזו היא מלוא שלימה אשר יתרחב ה' בה יותר מכל אשר יעשה האדם, והוא אומרו את קנאתי בכינוי להמדבר צרוך הוא"י. ג' שלא היחה הפעולה שעשה ועלמה מעיני אדם אלא קדש ה' בצורך קהל ועדה, כאומרם ז"ל (סנהדרין פ"ב) שהיו כל שבט שמעון סביב לאלה אשר שם דקר שניהם והרג נשיאיהם צפניהם, והוא אומרו

בחוכם:

בקנאו את קנאתי בחוכם. דקדק לומר קנאתי, גם אמר בחוכם"י, בא לחת כח המשיג בו השבת חמה, ואמר שהיחה באמלעות ג' דברים. הא' שקינא בכבודו ובעלמו וסכן בעלמו כאמור

ולא כליתי וגו'. לריך לדעת למה כתב הסיבה שהיא בקנאו את קנאתי בחוכם באמלע ב' פרטי המסובב שהם השיב את חמתי ולא כליתי

אור בהיר

לומר קנא את קנאתי. ד) פשיטא, והוא מיותר. ו) בזה שאמר השיב את חמתי. ז) פ"י ב' טובות עשה, א' עמו ככיתוב, וא' עם ישראל. ח) וכו"י מיותר, שדי לומר בקנאו. ט) ולא אמר בקנאו. י) ולא אמר בקנאו קנאה.

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי: יב לָכֵן אָמַר
הַנְּנִי נָתַן לְוֹ אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם:

בְּקִנְיָתִי: יב בְּכֵן אִמַר הָא אָנָּא
נָרָה לְיָה ית קְנִמִי שְׁלָם:

לקמ בהיר

רש"י

מפעולותיו, אחד יחיד הוא באחדות גמור עלמותו מחשבתו מדותיו מעשיו וכו', ואין מרון אף בלא רושם, אלא היה לי לקצוף אם לא הקדים פנחס קלפו (במ"ח), עוד יש כוונה בשינוי זו, כדי ליישב תיבת קנאתי המיותר לכאורה, ולא די לומר בקנאו או בנקמו, לפי שאין קנאת אדם מרובה רק בנא הנקמה מחמת קנאת ה', כלומר כל כוונתו ולערו מחלה ועד סוף רק משום כבוד שמים, אבל אם נתערב בו זולתו כגון נגיעת עממו ראייה היא זאת, ופנחס קהדו במרומים (ארה"ח), ולזה אם בא לשאול אין מורין לו כן, שאדם יראה לעינים, ואין ידוע לב"ד עומק מחשבתו אם הוא כולו לשמים (ב"ב), ובפסוק יש לומר כוונת רבינו ששניה, כי בשלמא נקמה פי' במעשה ובפעול יש לנקום נקמת ה', כלומר במה שהרג את זמרי עשה פעולת הקב"ה ואין הקב"ה צריך לעשותו שכבר נעשה, משא"כ הקצף והקנאות שהוא הכעס והחמה שבמחשבה וברצון אין לומר שעשה אותו מחמתו ובשילו, לזה אמר הקצף שהיה לי לקצוף פי' היה בו דעת קונו שמדתו לקצוף דכתיב אל קנא, וקצף על האמת ועל אשר ראוי לקצוף (סד"ז), ובאמת אין זה שינוי שכן פירושו של תיבת קנאתי, דרך משל ראובן קובל ואומר שמעון אכל את מאכלי אין פירושו שאכל מה שאני אכלתי אלא אכל מה שהיה מוכן לי לאכול (קניזל): כו) פי' דברי רבינו הם עו"ה, שהכחוב החליל לומר הנני נותן לו והפסיק בדיבורו ואינו אומר כאן מה נותן לו ומה היא המתנה, כי ברית אינה מתנה שפירושו של ברית היא ההתקשרות, פעמים בא בשבועה, כלומר לא נפרד לעולם, ופעמים (כמו כאן) בא במתנה, כלומר נותן זה לזה מתנה וע"י מתנה זאת נתקשרו ונשאר מקושר כל זמן שהמתנה קיים, ובכחוב הסמוך אמר מה היא המתנה שהיא ההכונה, וקורא את המתנה שם (בפסוק הסמוך) "ברית הכונה עולם" מפני שמתנת ההכונה עושה את הברית וההתקשרות בין פנחס ובין קונו ב"ה, ובעבור שהמתנה קיימת לעולם א"כ הוא ברית הכונה עולם, ובפסוק זה הפסיק ואמר שמתנתי ובריתי שאחן לו יהיה ברית שלום (וכאילו אמר הנני נותן לו את בריתי שלום) לא כמו ברית שעם האבות או עם דור המדבר במעמד הנבחר, שהם ברית ידירות ואהבה כמו אב עם בנו או רב עם תלמידו שנעשה אהבה ביניהם עד כדי כך שלא יוכל להפרד, אבל ברית זאת היא

עובד וחנות
פירש לו הכ
לו. בריתי זה
שכבר נתנה
לאהרן ולבני
אחר המשחה
נמשחי' לא
בזבחים (ק"ה):
שאמרתי: ל
יעמא: (לא)

עלי, ועדיין
יש לומר כי
הגם שלא י
השבועה. נ
(זבחים ק"
נתחבן פנה
שעשה קנא
ב' דרכים,
דרך מחילת
נמשח בזמן
לו הכהונה
ואחיו לא י
יהיה הדב
אינה צריכ
שלא קנו י
שכבר הגי
שאלו כן א
ימחול לו
בעלו המנ

יב) כדי שי
נראה בולט
אהרן ואביו
הריגת המנ

אור החיים

וגו' שהיה לו לומר על זה הדרך בקנאו וגו' השיב וגו' ולא כליתי וגו', או על זה הדרך השיב וגו' ולא כליתי וגו' בקנאו וגו', אכן נתכוון להעיר כי השבח החמה אחר שהיחה על בני ישראל גדר זה לא הושג אלא באמצעות ג' הדרגות עליונות הרשומים בענין כמו שפירשנו בפסוק בקנאו וגו', אבל לגבי מניעת הכליון שאמר ולא כליתי אפשר שהיה גם כן ה' משאיר פליטה לעמו הגם שלא היה במעשה כל ג' מעלות האמורות בענין, ובאמצעות הפילה לדיק וכדומה מהזכות יאמר ה' למלאך המשחית רב וגו', גם לפי מה שפירשתי באומרו השיב את חמתי שהוא דבר טוב צגדר הפעולה מלד עלמה צהכרת

לומר הכחוב צסדר זה, כי אם היה אומר השיב וגו' ולא כליתי ואחר כך יאמר בקנאו היה נשמע כי חלית ענין זה של השבח חמה הוא הנמשך ממנו שלא כילה את בני ישראל ואין מובן שיש מפעל טוב בהשבח חמה מלד עלמה, אבל מאומרו השיב את חמתי ואמר סמוך לה סיבח הדבר שהוא בקנאו וגו' זה יגיד שכבר הודיע חלית מפעל הטוב (": יב. לכן אמור. צריך לדעת למה הוצרך לומר לכן אחר שאומר צסמוך חמת אשר קנא שהוא גם כן משמעות מאמר לכן, ובהכרח לומר שהוא לשון שבועה כאומרם ז"ל (שמו"ר פ"ו) אין לכן אלא שבועה דכתיב (ש"א ג') ולכן נשבעתי לבית

אור בהיר

יב) ומה שאמר אח"כ ולא כליתי הוא ענין אחר, ולא פירוש.

פוגעין בו. ויש לדקדק למאי הלכתא אמר ליה
 בדרתך מהר סיני. ולהנ"ל אחי שפיר, דבחינה
 הנ"ל מלינו נמי במשה רבינו בשעה שירד מן
 ההר ושיער הלוחות. אף על גב דכבר ידוע
 מעיקרא, דהקב"ה אמר לו [שמות לב, ו] שיחת
 עמך וגו', ומכל מקום כאשר ראה נתפעל
 יותר, כדכתיב [שם יט] וירא את העגל וכו'.
 ואחי שפיר דקאמר ליה אחא לימדחני זה
 בדרתך מהר סיני, כנ"ל בס"ד.

76 בקנאו את קנאתי בתוכם [כה, יא]. יש
 לדקדק, מאי 'בתוכם' דקאמר.
 ונראה לי בס"ד, על פי מה שפירש בנועם
 מגדים [פרשת האזינו ד"ה והנה פירשנו] על פסוק
 [דברים לב, יב] ה' צדד ינחנו ואין עמו אל נכר.
 דמדרך העושה מצוה בהמון, צנקל להחערב
 בו פניות ומחשבות גאווה וגאון, ולהזדיין
 בפני העם, משא"כ מי שמתבודד בינו לצין
 קונו. ומכל מקום מצוה דאי אפשר לקיימו
 כי אם בהמון חוגג, בשביל זה לא יהיה
 מעוכב מחמת מורא הנ"ל. והשי"ת ינחהו
 כאילו היה צדד, ולא יתערב מחשבה זרה
 שהוא דוגמת עבודה זרה ואבזרייהו, כדאיתא
 בחובת הלצבות [שער יחוד המעשה פ"ד], והיינו
 ואין עמו אל נכר.

והנה, פינחס עשה מצוה צפרהסיא בקרב כל
 ישראל, ומכל מקום הכחוש מעיד עליו
 שלא היה כי אם בכוונה זכה, בלתי להשי"ת
 לצדו. והיינו דאמר קרא, בקנאו את קנאתי,
 דייקא מיוחד - לשמי, אף על פי שהיה
 בתוכו בקרב כל ישראל, וזה יורה על עולם
 לדקמו. L

א) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית בהונת
 עולם וגו' [כה, יג]. פירש רש"י
 [ד"ה ברית בהונת], וכן מלינו צוחים [קא, ב] לא
 נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי. קשיא לי,
 דהא אחד מי"ב נסים שנעשו לפינחס [ראה
 במדבר רבה ב, כה], ובחלק [סנהדרין פב, ב] חשיב ו'
 וחד מנייהו שלא מחו עד שחטן בקרקע,
 דאל"כ היה פינחס נטמא. ואי לא נתכהן
 פינחס עד שנאמרה לו והיתה לו ולזרעו
 אחריו ברית כהונת עולם, א"כ כי נטמא
 פינחס מאי הוי, ולריך עיון"ו.

ב) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית בהונת
 עולם תחת אשר קנא לאלקיו
 ויבשר על בני ישראל [כה, יג]. יש לדקדק,
 למה ליה לחזור ולפרש תחת אשר קנא לאלקיו,
 הלא כבר פתח הכתוב בזה, פינחס בן אלעזר
 בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני
 ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם. והנה כתיב
 [תהלים קו, ג], ויעמוד פינחס ויפלב ותענר
 המגפה. ודרשו רז"ל בפרק חלק [סנהדרין פב, ב]
 ויפלב, שעשה פלילות עם קונו, מלמד שחטן
 בקרקע, ואמר רבש"ע, על אלו יפלו עשרים
 וארבעה אלף מישראל. והנה הוא דבר פלא,
 מה ראה פינחס לעשות פלילות עם קונו, וכי
 [אייב ד, ז] אנוש מאלו-ה ידק אם מעושהו
 יטהר גבר. עוד יש לחמוה, הא במקום אחר
 דרשו רז"ל [ברכות ג, ב] אין עמידה אלא תפילה,
 שנאמר ויעמוד פינחס ויפלב, והני דרשות
 נראות כסותרים זה את זה.

ונראה בס"ד, הנה אמרו רז"ל [רש"י במדבר
 כה, יג וראה סנהדרין פב, ב] לפי שהיו

יד. וי"ל, דמכל מקום לא היה יכול לעבוד עבודה עד לאחר שבעה ימים, ע"כ נעשה גם זה. (מ"ט)

השצטים מצוין אותו, הרל
 שפיטס אצי אמו עגלים ל
 נשיא שבט מישראל, לפיכך
 אחר אהרן. כבר הקשו על
 ידעו זה שהוא בן אלעזר בן
 מקום ביחודו על אותו מן
 נמשך מיחוסו אחר אביו;
 נתפייסו במה שהכתוב נ
 ולבאר כל זה, נבא לפרש ב
 השצטים מצוין אותו, הלא
 מדת הדין, והוא השיב מן
 א"כ הימכן שיחצו

ונראה בס"ד, דהנה כו
 ערום יעשה ב
 אולת. ואיתא בשם רבינו
 כל ערום יעשה בדעת, ד
 הכל בדבקות והתקשרות
 יתברך שמו, אפילו עני
 יפרוש אולת, דמי נ
 הפרישות שלו עושה ו
 להוסיף, דכלל מצוה ומן
 מקדושת אין סוף יחב
 עושה מצוה בדביקות,
 וע"י זה בא לידי החצט
 לעשות מצוה בדביקות
 שעדיין לא עשה שום דב
 יותר. משא"כ מי שאי
 אליו אור הגנוז בהמנ
 המצוה לידי גדלות
 שאמרו רז"ל [נ"מ פה, ב]

טו. עיין דגל מחנה אפרים
 טז. לשון הגמרא שם: מ
 ממלכות, ועיין רבינו חנא